ЦЕНТРАЛЬНА СПІЛКА СПОЖИВЧИХ ТОВАРИСТВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра обліку, контролю, аналізу та оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

“Облік і контроль розрахунків з кредиторами в системі управління діяльністю підприємства”

Виконав*:* здобувач вищої освіти
ступеня магістра ОПП “Облік і оподаткування”
спеціальності 071 “Облік і оподаткування”
_____ Осуський Станіслав Васильович
(підпис)
Науковий керівник: д.е.н., професор
_____ Редченко Костянтин Іванович
(підпис)

Львів – 2022

ЦЕНТРАЛЬНА СПІЛКА СПОЖИВЧИХ ТОВАРИСТВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Інститут, факультет *Інститут економіки та фінансів*
Кафедра *обліку, контролю, аналізу та оподаткування*
Рівень вищої освіти *другий*
Ступінь вищої освіти *магістр*
Спеціальність *071 "Облік і оподаткування"*
(шифр і назва)
Освітньо-професійна програма *"Облік і оподаткування"*
(назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри обліку, контролю, аналізу та оподаткування
проф. Р. М. Воронко

"6" листопада 2020 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТА

Осуського Станіслава Васильовича
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи *"Облік і контроль розрахунків з кредиторами в системі управління діяльністю підприємства"(за матеріалами ТзОВ "Корадо Каннінг Інкорпорейтед")*
керівник роботи *Редченко Костянтин Іванович,*
д.е.н., проф., професор кафедри обліку, контролю, аналізу та оподаткування
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)
затверджені наказом вищого навчального закладу від *"04" листопада 2020 року № 603/03*
2. Термін подання студентом роботи *29 грудня 2021 року*
3. Вихідні дані до роботи *Законодавчо-нормативні документи, Національні Положення (стандарти) бухгалтерського обліку, спеціальна та економічна література з теми дослідження, первинна документація з обліку і контролю розрахунків з кредиторами, Головна книга, регістри бухгалтерського обліку, фінансова, статистична та податкова звітність.*
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) *Дати економічну характеристику кредиторської заборгованості підприємства як об'єкта обліку і контролю. Розкрити документальне оформлення та порядок обліку кредиторської заборгованості й напрями його вдосконалення на підприємстві. Розглянути методику здійснення контролю кредиторської заборгованості в сучасних умовах господарювання. Визначити порядок використання аналітичних процедур під час контролю кредиторської заборгованості та порядок узагальнення його результатів.*
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) *Таблиці, рисунки, додатки.*

6. Консультанти розділів проекту (роботи)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1. Кредиторська заборгованість підприємства як об'єкт обліку та контролю	*Редченко К. І., професор кафедри обліку, контролю, аналізу та оподаткування*	*06.11.20 р.*	
2. Облік розрахунків з кредиторами у системі управління діяльністю підприємства	*Редченко К. І., професор кафедри обліку, контролю, аналізу та оподаткування*	*06.11.20 р.*	
3. Контроль кредиторської заборгованості в інформаційному забезпеченні управління	*Редченко К. І., професор кафедри обліку, контролю, аналізу та оподаткування*	*06.11.20 р.*	

7. Дата видачі завдання _____*6 листопада 2020 р.*_____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
	Вступ	*20 листопада 2020 р.*	
1.1.	*Загальна характеристика і класифікація кредиторської заборгованості підприємства*	*25 січня 2021 р.*	*виконано*
1.2.	*Мета і завдання обліку та контролю кредиторської заборгованості*	*15 лютого 2021 р.*	*виконано*
2.1.	*Документальне оформлення розрахунків з кредиторами*	*05 березня 2021 р.*	*виконано*
2.2.	*Синтетичний і аналітичний облік розрахунків з кредиторами*	*31 березня 2021 р.*	*виконано*
2.3.	*Шляхи вдосконалення обліку розрахунків з кредиторами у системі управління діяльністю підприємства*	*30 квітня 2021 р.*	*виконано*
3.1.	*Види, інформаційна база та методика контролю кредиторської заборгованості*	*30 травня 2021 р.*	*виконано*
3.2.	*Використання аналізу кредиторської заборгованості під час контролю та формування інформаційної бази управління*	*15 вересня 2021 р.*	*виконано*
3.3.	*Документальне оформлення, узагальнення і реалізація результатів контролю розрахунків з кредиторами*	*30 жовтня 2021 р*	*виконано*
	Висновки	*10 листопада 2021 р*	*виконано*
	Список використаних джерел	*25 листопада 2021 р*	*виконано*
	Додатки	*27 грудня 2021 р.*	*виконано*

Студент _____ *Осуський С. В.*
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____ *Редченко К. І.*
(підпис) (прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Осуський С. В. Облік і контроль розрахунків з кредиторами в системі управління діяльністю підприємства (за матеріалами ТзОВ “Корадо Каннінг Інкорпорейтед”). – Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття вищої освіти ступеня “магістр” за освітньо-професійною програмою “Облік і оподаткування” зі спеціальності 071 “Облік і оподаткування”. – Львівський торговельно-економічний університет. Львів. 2022.

У кваліфікаційній роботі розглянуто економічну сутність кредиторської заборгованості, підходи до її класифікації, та розкрито її особливості як об’єкта обліку і контролю. Кредиторську заборгованість визначено як суму грошових коштів (товарів, робіт, послуг) тимчасово запозичених підприємством, яку воно має повернути позичальнику. Встановлено цілі і завдання обліково-контрольного забезпечення управління кредиторською заборгованістю.

Досліджено порядок документального оформлення та методику відображення в обліку розрахунків з кредиторами. Облік розрахунків з кредиторами ведеться з метою контролю за цими операціями та забезпечення на підприємстві стабільності розрахунково-платіжної дисципліни. Визначено основні напрями удосконалення обліку розрахунків з кредиторами як важливого засобу управління розрахунками підприємства з контрагентами.

Розкрито форми, види й методику контролю розрахунків із кредиторами. Розглянуто порядок використання аналітичних процедур під час контролю кредиторської заборгованості та з метою виявлення її впливу на фінансовий стан підприємства. Охарактеризовано порядок документування, узагальнення та реалізації результатів контролю розрахунків з кредиторами.

Ключові слова: зобов’язання, кредиторська заборгованість, постачальники, кредитори, облік, аналіз, контроль.

ANNOTATION

Osusky S. V. Accounting and control of settlements with creditors in the management system of the enterprise (materials of LTD "Corado Canning Incorporated"). – The manuscript.

Qualification work for higher education degree "magister" in the educational-professional program "Accounting and taxation" specialty 071 "Accounting and taxation". – Lviv University of Trade and Economics. Lviv. 2022.

The qualification work considers the economic essence of accounts payable, approaches to its classification, and reveals its features as an object of accounting and control. Accounts payable are defined as the amount of cash (goods, works, services) temporarily borrowed by the company, which it must return to the borrower. The goals and objectives of accounting and control support of accounts payable management are determined.

The order of documentation and methods of reflection in the accounting of settlements with creditors are investigated. Settlements with creditors are recorded in order to control these transactions and ensure the stability of the settlement and payment discipline at the enterprise. The main directions of improving the accounting of settlements with creditors as an important means of managing the settlements of the enterprise with counterparties are identified.

Forms, types and methods of control of settlements with creditors are revealed. The procedure for using analytical procedures in the control of accounts payable and in order to identify its impact on the financial condition of the enterprise is considered. The procedure for documenting, summarizing and implementing the results of control over settlements with creditors is described.

Key words: liabilities, accounts payable, suppliers, creditors, accounting, analysis, control.

ЗМІСТ

ВСТУП 7

РОЗДІЛ 1. КРЕДИТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ОБ'ЄКТ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ 11

1.1. Загальна характеристика і класифікація кредиторської заборгованості підприємства 11

1.2. Мета і завдання обліку та контролю кредиторської заборгованості 21

РОЗДІЛ 2. ОБЛІК РОЗРАХУНКІВ З КРЕДИТОРАМИ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА 26

2.1. Документальне оформлення розрахунків з кредиторами 26

2.2. Синтетичний і аналітичний облік розрахунків з кредиторами 35

2.3. Шляхи удосконалення обліку розрахунків з кредиторами у системі управління діяльністю підприємства 44

РОЗДІЛ 3. КОНТРОЛЬ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ УПРАВЛІННЯ 54

3.1. Види, інформаційна база та методика контролю кредиторської заборгованості 54

3.2. Використання аналізу кредиторської заборгованості під час контролю та формування інформаційної бази управління 66

3.3. Документування, узагальнення і реалізація результатів контролю розрахунків з кредиторами 76

ВИСНОВКИ 86

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 92

ДОДАТКИ 100

ВСТУП

Докорінні економічні зміни в сфері господарських відносин на основі ринкових механізмів є характерною особливістю сучасного стану економіки нашої країни. Нові умови господарювання вимагають перегляду методики бухгалтерського обліку, однією із центральних ділянок якої є облік розрахунків суб'єктів господарювання з їхніми контрагентами. Облік розрахунків з кредиторами на сьогодні є одним з найбільш складних й суперечливих облікових питань через існування проблеми неплатежів. Замість виконання фінансових зобов'язань за платежами перед партнерами підприємства на перший план ставлять вирішення власних проблем. Відсутність дієвих механізмів відповідальності за невиконання договірних зобов'язань дає їм можливість ухилятись від погашення заборгованості перед партнерами. Неврегульованість бюджетної системи, що спонукає несвоєчасне виконання державних зобов'язань, котрі здійснюються за рахунок бюджету також поглиблює платіжну кризу. Тому удосконалення методики бухгалтерського обліку і контролю взаєморозрахунків суттєво допоможе вирішити зазначену вище проблему.

До числа нерозв'язаних облікових і контрольних питань, які потребують негайного вирішення належать: теоретичні і методичні підходи до класифікації й відображення заборгованості у системі рахунків бухгалтерського обліку; недосконаліть методики обліку простроченої та безнадійної заборгованості і її рефінансування; використання сучасної методики аналізу заборгованості, а також комп'ютеризація бухгалтерського обліку взаєморозрахунків.

Виправити такий стан на підприємствах можна за умов впровадження дієвих механізмів управління кредиторською заборгованістю. Іншим важливим питанням є об'єктивність і ступінь довіри до інформації бухгалтерського обліку. Вирішення завдань менеджменту підприємства визначається рівнем організації та здійснення обліково-контрольних процедур з метою забезпечення користувачів всіх рівнів управління змістовною й достовірною інформацією.

Запорукою ефективного функціонування підприємства в умовах ринку є належним стан розрахунків та розрахунково-платіжної дисципліни.

Потреба теоретичного обґрунтування й розробки практичних рекомендацій з обліку та контролю розрахунків підприємства з постачальниками й кредиторами обумовили вибір теми кваліфікаційної роботи і її актуальність.

Питання обліку та контролю розрахунків з кредиторами розглядали у своїх наукових працях такі відомі вчені як: В. І. Бачинський, І. Бернар, І. А. Бланк, Р. В. Бойко, Т. А. Бутинець, Ю. А. Василенко, Г. В. Власова, О. С. Воронко, Р. М. Воронко, С. В. Голов, П. О. Куцик, Л. Г. Медвідь, С. В. Мочерний, К. І. Редченко, Д. Стоун, К. Хітчинг, О. М. Чабанюк, Н. В. Чебанова та інші.

Разом з тим, незважаючи розкриття цими науковцями базових підходів до обліку та контролю розрахунків з кредиторами, існує певна невизначеність з окремих питань, зокрема щодо удосконалення методики обліку й контролю кредиторської заборгованості з урахуванням вимог сьогодення.

Метою кваліфікаційної роботи є вивчення порядку обліку і контролю розрахунків з кредиторами.

Для досягнення поставленої мети потрібно вирішити такі завдання:

– визначити економічну природу кредиторської заборгованості та підходи до її групування;

– розглянути особливості й принципи організації обліку і контролю розрахунків з постачальниками та іншими кредиторами;

– дослідити стан бухгалтерського обліку та контролю розрахункових операцій на досліджуваному підприємстві;

– розкрити порядок організації і методику здійснення контролю кредиторської заборгованості;

– визначити доцільність і порядок використання аналізу розрахунків з кредиторами під час контролю господарської діяльності підприємства;

– сформувати висновки та розробити пропозиції за результатами дослідження.

Об’єктом дослідження у кваліфікаційній роботі виступає кредиторська заборгованість підприємства.

Кваліфікаційна робота виконана з використанням практичних даних товариства з обмеженою відповідальністю “Корадо Каннінг Інкорпорейтед” (далі – ТзОВ “Корадо Каннінг Інкорпорейтед”).

ТзОВ “Корадо Каннінг Інкорпорейтед” займається переробленням та консервуванням фруктів та овочів, торгівлею товарами продовольчої і непродовольчої групи з метою задоволення потреб у них інших юридичних і фізичних осіб. Окрім цього підприємство надає послуги торговельно-посередницького характеру.

Підприємство може здійснювати операції, пов’язані з експортом та імпортом товарів (робіт або послуг) як для власних потреб так і з метою подальшої реалізації.

Теоретичною і методичною основою кваліфікаційної роботи є сучасні категорії ринкової економіки, праці науковців присвячені питанням обліку, аналізу й контролю розрахунків з кредиторами. Для виконання кваліфікаційної роботи використано матеріали і нормативно-правові акти Верховної Ради України, уряду України, Міністерства фінансів України, публікації у періодичних виданнях та економічна література з обліку, аналізу й контролю.

Перший розділ кваліфікаційної роботи присвячений розкриттю змісту поняття “кредиторська заборгованість”, розгляду її основних видів й характеристиці мети й основних завдань обліку і контролю розрахунків з кредиторами.

У другому розділі досліджено загальні принципи й порядок обліку розрахунків з кредиторами, їхнє документальне оформлення, та визначено шляхи вдосконалення обліку розрахунків з кредиторами у системі управління діяльністю підприємства.

Третій розділ розкриває економічну сутність і види контролю, методику його проведення щодо розрахунків з кредиторами із використанням різних методичних прийомів та процедур. Окремо визначено місце аналітичних процедур у процесі здійснення контролю кредиторської заборгованості.

Практичне значення результатів здійсненого дослідження полягає у розробленні пропозицій для покращення якості розрахунково-платіжної дисципліни на підприємстві й здійснення контролю за ефективністю розрахунків із постачальниками та своєчасністю виконання зобов'язань перед іншими кредиторами.

Окремі результати кваліфікаційної роботи доповідались на XVI Всеукраїнській науково-практичній конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених "Бухгалтерський облік, аналіз, контроль і оподаткування: стан, проблеми та перспективи розвитку", котра відбулася 2-3 червня 2021 р. у Львівському торговельно-економічному університеті [50] та на науковій конференції студентів "Сучасні напрями розвитку економіки, підприємництва, технологій та їх правового забезпечення", яка відбулася 2 червня 2021 р. у Львівському торговельно-економічному університеті [51]. За темою кваліфікаційної роботи опубліковано дві наукові праці з питань проведеного дослідження.

Кваліфікаційна робота викладена на 91 сторінці. Робота містить 14 таблиць, 11 рисунків, 2 формули, 21 додаток. Список використаних джерел включає 75 найменувань.

РОЗДІЛ 1
КРЕДИТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ОБ'ЄКТ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ

1.1. Загальна характеристика і класифікація кредиторської заборгованості підприємства

Одним з найбільш складних завдань менеджменту підприємства є управління кредиторською заборгованістю оскільки воно пов'язано з наявністю проблеми неплатежів. Прогалини законодавчої бази стосуються майнової відповідальності через невиконання власних договірних зобов'язань дозволяють зловмисникам ухилятись від оплати за борговими зобов'язаннями.

У вітчизняному бізнесі кредиторська заборгованість займає вагому частку у фінансуванні поточної діяльності, а в останні роки продовжується її збільшення. Кредиторська заборгованість дозволяє підприємству тимчасово користуватися запозиченими коштами, але з іншого боку також зменшує показники платоспроможності та ліквідності. Кредиторська заборгованість належить до зобов'язань підприємства.

Терміни "розрахунки" та "заборгованість" у переважній більшості містять посилання на "зобов'язання": розрахунки появляються за зобов'язаннями чи зобов'язання виникають з розрахунків, заборгованість – це зобов'язання або навпаки. Тобто є потреба визначити місце кожного з понять і взаємозв'язки між ними [13, с. 10].

Зобов'язання є однією із статей балансу й розглядаються як джерело формування грошових ресурсів для фінансування операційної, інвестиційної і фінансової діяльності підприємства.

Зобов'язання, які відображаються у бухгалтерському обліку мають юридичний й економічний зміст. Як юридичне поняття господарське зобов'язання – це господарські відносини, котрі регулюються правом. За таких відносин одна сторона правомочна вимагати від іншої здійснення господарських операцій: передавання майна, виконання робіт або надання послуг тощо, а інша при цьому зобов'язується виконувати вимоги щодо

предмету зобов’язання та має при цьому право вимагати певну винагороду – сплату грошей, зустрічні послуги тощо [29].

У бухгалтерському обліку термін “зобов’язання” є вужчим, ніж в цивільному законодавстві.

Тобто, зобов’язання – це взаємовідносини між двома чи більше сторонами з приводу провадження діяльності, яка має економічну доцільність.

Фінансове зобов’язання – належним чином оформлена угода, котра передбачає обмін ресурсами, що мають грошовий вимір.

У свою чергу, розрахунки – система взаємин між юридичними та фізичними особами, які виникають в момент практичного виконання юридично оформлених фінансових зобов’язань під час здійснення товарних і нетоварних операцій.

Заборгованість зарактеризує стан розрахунків щодо фінансових зобов’язань на будь-який момент часу.

Для цілей бухгалтерського обліку зобов'язання поділяють на: (рис. 1.1.)

- довгострокові;
- поточні;
- забезпечення;
- непередбачені зобов'язання;
- доходи майбутніх періодів.

З метою нормального функціонування усіх ланок господарства потрібно мати достовірні дані про фінансовий стан підприємства, зокрема щодо кредиторської заборгованості.

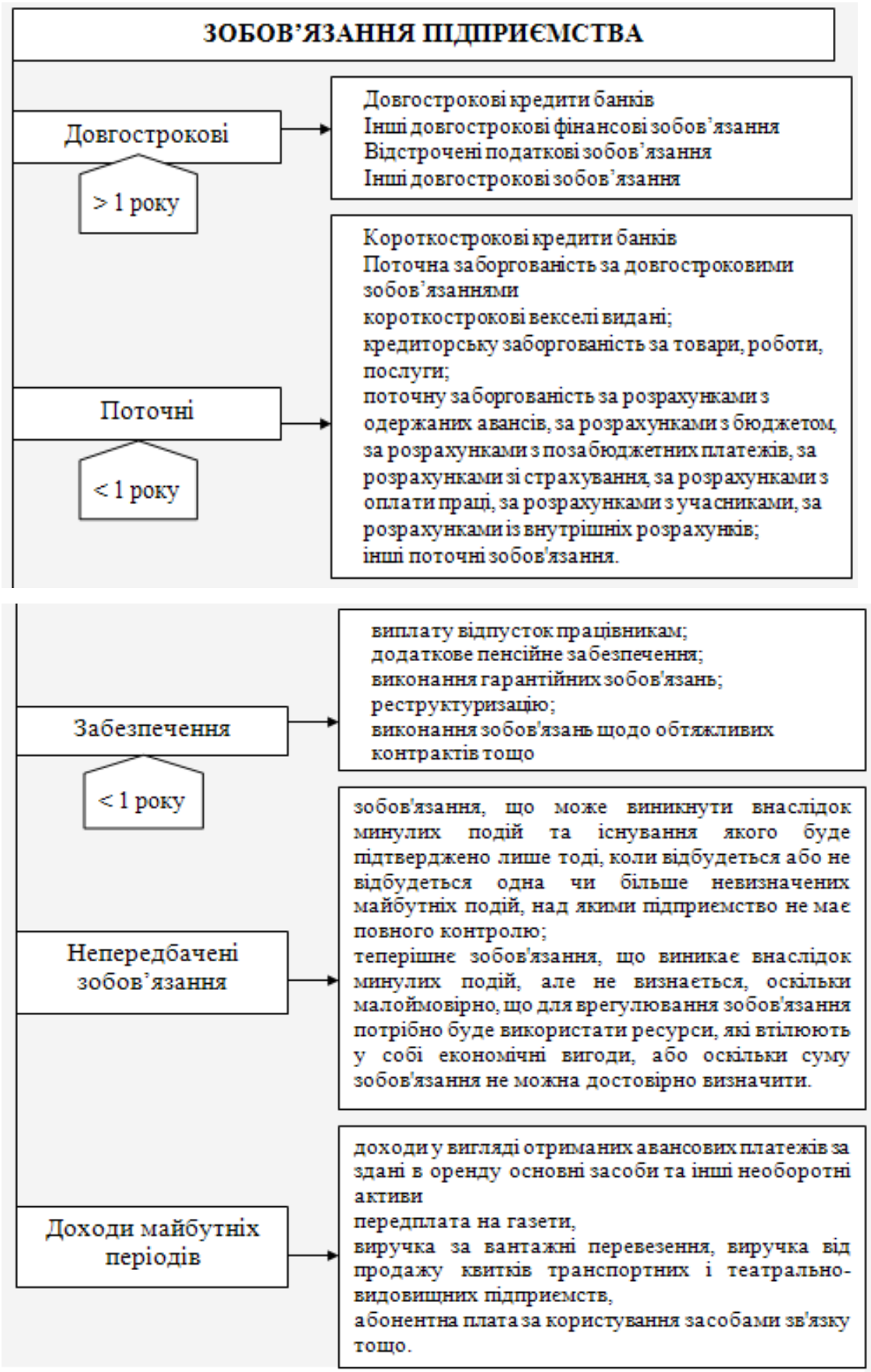

Рис. 1.1. Класифікація зобов'язань підприємства (*сформовано автором на основі джерела [29]*)

З метою дотримання діючих правил розрахунків потрібно запобігати їх простроченню, працювати над зменшенням кредиторської й дебіторської заборгованостей. Чим швидше відбувається процес розрахунків, тим ефективніше працює економіка.

Кредиторська заборгованість в складі майна підприємства займає значну питому вагу. За умови, коли кредиторська заборгованість підприємства виникає під час господарських зв'язків із іншими господарськими суб'єктами у межах нормального документообігу й встановлених форм розрахунків, тоді вона не суперечить чинному законодавству та не може справити негативний вплив на фінансове становище інших суб'єктів господарювання. Коли ж кредиторська заборгованість виникає внаслідок порушення правил розрахунків і кредитування, то вона спричиняє фінансові ускладнення в інших підприємств.

У сучасній науковій літературі відсутня єдина думка щодо трактування цього поняття незважаючи на давню історію кредиторської заборгованості і стан її вивчення.

Зокрема, група авторів економічної енциклопедії за редакцією С. В. Мочерного характеризують кредиторську заборгованість як грошові кошти, тимчасово залучені підприємством, фірмою й іншими юридичними особами, що мають бути повернені позичальнику [14, с. 116]. Тобто кредиторська заборгованість трактується як борг або кредит, котрий підприємство зобов’язане повернути.

Інша група авторів – Н. В. Чебанова, Ю. А. Василенко, Р. Л. Хом’як ототожнюють поняття кредиторська заборгованість й зобов’язання, виділяючи лише кредиторську заборгованість за товари, роботи, послуги [74].

Ф. Ф. Бутинець, Л. Л. Горецька розглядають кредиторську заборгованість як форму розрахунку за товари й послуги, які придбаються в ході операцій компанії, що періодично повторюються та використовуються у виробництві (в якості сировини) чи для перепродажу [11, с. 387].

Визначення, що кредиторська заборгованість – це заборгованість підприємства іншим юридичним та фізичним особам, що виникла у результаті здійснених раніше дій (подій), оцінена у гривнях і щодо якої в підприємства

виникають зобов’язання її погашення в певний строк, дотримуються Г. О. Партин та А. Г. Загородній [52, с. 112].

Як тимчасове залучення активів в господарську діяльність підприємства за рахунок тимчасово безоплатного одержання майна інших суб’єктів господарювання трактує кредиторську заборгованість Ю. С. Цал-Цалко [69, с. 260].

С. Ф. Голов та В. М. Костюченко вважають, що кредиторська заборгованість або рахунки до оплати – це суми, які нараховуються постачальникам за купівлю в них товарів або послуг у кредит [24, с. 320].

Кредиторська заборгованість, з позиції І. А. Бланка – це поточні зобов’язання підприємства, які відображають його заборгованість перед господарськими партнерами з комерційних операцій; з розрахунків, нарахованих до оплати тощо [6, с. 162].

Таким чином, наведені трактування поняття “кредиторська заборгованість” підтверджують факт існування окремих розбіжностей у визначені даного поняття. У більшості, вчені розглядають кредиторську заборгованість, як грошові кошти, дехто як частину майна або форму розрахунків за товари й послуги, але ніхто акцентує на тому, що кредиторська заборгованість є елементом кругообігу капіталу. Адже складові кругообігу капіталу є частиною безперервного потоку господарських операцій. Цикл операцій, де закупівлі призводять до зростання виробничих запасів та кредиторської заборгованості, виробництво – до зростання готової продукції, реалізація – до збільшення дебіторської заборгованості та грошових коштів, багаторазово повторюється та у результаті зводиться до грошових надходжень й платежів.

З метою управління кредиторською заборгованістю виділяють такі види заборгованості за розрахунками (рис. 1.2).

Рис. 1.2. Види кредиторської заборгованості *(сформовано автором)*

Нами визначено основні ознаки, що притаманні економічній сутності кредиторської заборгованості:

- примусовий характер економічних відносин;

- заміщення оборотних засобів підприємства;

- швидкість поширення від підприємства до підприємства за ланцюгом взаємопов’язаних платежів, що викликає потребу заліків взаємних вимог;

- можливість трансформування безготівкових розрахунків, тобто, зміни способів платежів.

НП(С)БО 11 “Зобов’язання” встановлює методологічні засади формування й обліку інформації про кредиторську заборгованості, а також вимоги щодо її відображення у фінансовій звітності, загальну класифікацію зобов’язань, яка є характерною для багатьох підприємств.

Строки погашення є найпоширенішою ознакою класифікації боргів підприємства. Згідно з цим критерієм кредиторську заборгованість перед постачальниками й підрядниками класифікують таким чином:

- з терміном погашення до трьох місяців;
- з терміном погашення від трьох до шести місяців;
- з терміном погашення більше шести місяців.

У зв’язку з цим, пропонуємо використовувати таке групування за видами кредиторської заборгованості перед постачальниками й підрядниками, беручи за основу таку класифікаційну ознаку як виконання умов погашення (табл. 1.1).

Кредиторська заборгованість характеризує суму грошових коштів або вартість товарів, робіт й послуг, які підприємство заборгувало своїм контрагентам на певну дату, але з моменту виникнення й до дати погашення сума даної заборгованості знаходиться у розпорядженні підприємства та може бути джерелом його фінансових ресурсів, напрямок якого точно визначений.

Виділяють такі форми кредиторської заборгованості, як грошова, матеріальна і вексельна.

Кредиторська заборгованість за рахунок одержаних авансів від покупців є реальним джерелом утворення фінансових ресурсів підприємства. У випадку отримання підприємством авансу, воно може використати його на власні потреби. Разом з тим, залишається не відвантаженою продукція, котра також є напрямком розміщення та використання фінансових ресурсів. Тобто, підприємство одержує грошові кошти за не відвантажену продукцію та використовує їх на свої потреби.

Таблиця 1.1

Групування кредиторської заборгованості за термінами погашення й виконанням умов розрахунків

Вид заборгованості	Кредиторська заборгованість									
	Всього	У т.ч. за термінами погашення			З неї прострочена					
		до 3 місяців	від 3 до 6 місяців	від 6 до 12 місяців	Термін прострочення			Сума, грн.	Причини виникнення	Вжиті заходи
					до 3 місяців	від 3 до 6 місяців	більше 6 місяців			
Січень										
Лютий										
і т.д.										

Примітка. Табл. 1.1. складена на основі джерела [29].

Інші види кредиторської заборгованості у грошовій формі (перед бюджетом, працівниками та ін.) певний час також є джерелом фінансових ресурсів підприємства, за умови, що у розпорядженні підприємства є ці грошові кошти.

Ринкові умови вимагають врахування факторів, які мають безпосередній вплив на ефективність управління. Результативність діяльності підприємства часто залежить від якості управління величиною кредиторської заборгованості. Незабезпеченість підприємства власними оборотними коштами пов’язана із недоліками в організації обліку й аналізі кредиторської заборгованості. Також, статистичні дані свідчать про те, що вказана заборгованість характеризується, в свою чергу, досить високим рівнем часки простроченої заборгованості.

Особливе місце у кредиторський заборгованості посідають численні розрахунки з постачальниками й підрядниками. Погіршення іміджу підприємства може спричинити наявність простроченої заборгованості. Кредиторська заборгованість дозволяє підприємству тимчасово користуватися запозиченими коштами, але з другого боку – зменшує показники

платоспроможності та ліквідності. Тільки ефективне управління кредиторською заборгованістю дозволяє усунути негативні наслідки її наявності.

Можливість отримати грошові кошти в тимчасове користування свідчить про те, що кредиторська заборгованість у певній мірі позитивно впливає на фінансовий стан підприємства. Разом з тим, це призводить до додаткових витрат, адже за кредитом необхідно платити відсотки.

Управління кредиторською заборгованістю полягає у виборі найбільш вигідних форм та строків розрахунків із контрагентами для забезпечення фінансової стійкості підприємства.

Процес управління кредиторською заборгованістю є цілою системою, яка включає аналіз джерел її виникнення, управління, контроль й вибір кредитної політики.

Система управління кредиторською заборгованістю включає такі складові елементи (рис. 1.3).

Розширення ринків збуту товарів, залучення нових реалізаторів продукції досягають завдяки ефективній політиці управління кредиторською заборгованістю. Для сталого функціонування підприємство має бути забезпечене необхідною величиною обігового капіталу. Нестача обігового капіталу потребує додаткового фінансування, відповідно й додаткових витрат на його забезпечення. Зміну величини обігового капіталу пов’язують зі зміною таких показників як величина запасів та кредиторська заборгованість.

Управління кожним із показників потребує формування ефективної політики. Суб’єкти господарювання надають перевагу попередній оплаті чи оплаті за фактом постачання, адже у цьому разі не виникає ризику неповернення грошових коштів за реалізовану продукцію.

Рис. 1.3. Модель управління кредиторською заборгованістю *(сформовано автором)*

Що стосується досліджуваного ТзОВ “Корадо Каннінг Інкорпорейтед”, то дане підприємство ефективно використовує систему розрахунків з контрагентами як на умовах попередньої оплати так і за фактом постачання товарів.

Таким чином розрахунки з кредиторами займають значну питому вагу у загальній сукупності розрахункових операцій підприємства. Кредиторська заборгованість, яка виникає у результаті таких розрахунків надає можливість підприємству тимчасово користуватися залученими в тимчасовий оборот коштами, при цьому зменшуючи показники платоспроможності та ліквідності. Ефективне управління кредиторською заборгованістю, дієвий облік і контроль розрахунків з кредиторами дозволяє уникнути негативних наслідків від її наявності.

1.2. Мета і завдання обліку та контролю кредиторської заборгованості

Ринковій економіці притаманний високий ступінь нестабільності й невизначеності зовнішнього середовища, збільшенням впливу його чинників на економіку й управління підприємством.

Податковий кодекс України регулює складні структурні зміни в економіці України, порядок оцінювання і відображення господарських операцій на рахунках обліку. Часті зміни законодавства у сфері регулювання відносини між підприємствами, ускладнюють облік потребою враховувати усі аспекти внесених змін як до цивільного й господарського законодавства, так законодавчо-нормативних документів, котрі регламентують фінансовий та податковий облік.

Одним із завдань підприємств у сфері обліку є удосконалення відображення розрахункових операцій з постачальниками й кредиторами, підвищення значення оперативної, достовірної облікової і аналітичної інформації про стану активів та пасивів підприємства для обґрунтування й прийняття управлінських рішень.

Здійснення розрахунків між підприємствами й організаціями є необхідним елементом розширеного відтворення, для нормального здійснення якого потрібне постійне спостереження за його перебігом.

Важливою функцією управління, котра випливає передусім із потреб успішної діяльності підприємства, є необхідність якісного обліку розрахунків підприємства.

Основним завданням ведення бухгалтерського обліку загалом й обліку розрахунків з кредиторами, зокрема, є надання користувачам повної, правдивої й неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності і рух грошових коштів підприємства.

Несвоєчасні розрахунки створюють заборгованість між виробником й споживачами продукції, спричиняють несвоєчасні виплати готівкою в рахунок

заробітної плати, що зумовлює невдоволення працюючих і погіршує соціальне становище [27].

Управління розрахунками підприємства – це інтегрований процес планування, організації, координації й контролю стану дебіторської і кредиторської заборгованості, який потрібний для досягнення цілей підприємства. Чіткий контроль за фінансовими потоками підприємства, планування кредитних ресурсів, координація взаємовідносин із кредиторами є базовими функціями, на яких будується процес управління кредиторською заборгованістю.

Реалізувати ці функції можливо з використанням конкретних методів управління, одним із яких є посилення контролю через створення на підприємстві спеціальних підрозділів. На великих підприємствах це могли б бути відділи з проблемної заборгованості, а на малих такі функції могли б виконувати відповідні працівники.

До основних завдань зазначених органів і працівників можна віднести:

- контроль за виконанням підприємством зобов’язань перед своїми кредиторами;
- постійний аналіз структури й динаміки кредиторської заборгованості, розроблення заходів щодо зменшення її суми й подання відповідних пропозицій керівництву;
- якісне, достовірне та повне інформаційне забезпечення управлінців різних рівнів про стан розрахунків з кредиторами;
- своєчасне проведення контролю за співвідношенням дебіторської та кредиторської заборгованості;
- пошук можливостей зростання кількості замовників з метою зменшення рівня ризику несплати;
- своєчасне встановлення недопустимих видів заборгованості, до яких, перш за все, відносять прострочену заборгованість постачальникам, прострочену заборгованість із оплати праці й за платежами до бюджету, позабюджетних фондів;

- координація взаємних стосунків з кредиторами підприємства для уникнення примусових стягнень заборгованості.

У випадку наділення управлінь чи відділів відповідними повноваженнями з боку керівництва підприємства вони будуть здатні виконати поставлені завдання.

Потрібно відмітити, що зазначені завдання, які могли б виконувати спеціальні служби на підприємстві, не є вичерпними. Завданнями обліку розрахунків з кредиторами підприємства є:

- зниження коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості чи збереження його значення на рівні базового періоду;
- застосування прогресивних форм розрахунків;
- правдиве відображення даних щодо зобов'язань у звітності й примітках до неї;
- запобігання виникненню кредиторської заборгованості із розрахунків за податками та іншими обов’язковими платежами [31];

Якщо кредиторська заборгованість складає значну питому вагу у оборотних коштах, в умовах платіжної кризи аналізу стану кредиторської заборгованості потрібно приділяти особливу увагу.

Встановлення реальності й ліквідності кредиторської заборгованості, її значення у джерелах оборотних коштів і визначення шляхів оптимізації зобов’язань кредиторам в цілях аналізу кредиторської заборгованості.

До завдань аналізу кредиторської заборгованості відносять такі:

- розгляд структури кредиторської заборгованості за термінами погашення, за видами заборгованості, ступенем обґрунтованості заборгованості;
- дослідження складу й структури простроченої кредиторської заборгованості, її частки у загальному обсязі кредиторської заборгованості;
- відслідковування дотриманням касової й платіжно-розрахункової дисципліни;
- виявлення обсягів та структури заборгованості за векселями, претензіями, отриманими авансами, страхуванням майна і персоналу,

заборгованості, котра виникає внаслідок розрахунків з іншими кредиторами, й визначення причин їх виникнення та можливих способів усунення;

- встановлення правильності використання банківських позик;
- дослідження правильності перерахування чи отримання авансів і платежів за безтоварними рахунками й іншими операціями;
- виявлення правильності розрахунків з працівниками за оплатою праці, з постачальниками й підрядниками, з іншими кредиторами та виявлення резервів погашення заборгованості за наявними зобов'язаннями перед кредиторами.

На покращення фінансового стану держави позитивно впливає розв’язання проблемних питань розрахунково-платіжної дисципліни. Стабільність грошового обігу у країні і ефективний вплив фінансових важелів на сталий розвиток суспільного виробництва досягається за умови правильної організації розрахункових операцій. Через це за станом розрахунково-платіжної дисципліни на підприємстві повинен бути встановлений систематичний контроль на усіх стадіях здійснення розрахункових операцій.

Важливість проведення контролю кредиторської заборгованості полягає у стимулюванні підприємства до більш ретельного й регулярного проведення інвентаризації кредиторської заборгованості, активного впровадження заходів щодо стягнення заборгованості з великих неплатників.

Головні завдання внутрішнього контролю операцій з кредиторською заборгованістю полягають у встановленні:

- достовірності даних, які характеризують кредиторську заборгованість;
- повноти та своєчасності відображення інформації у зведених документах й облікових регістрах,
- правильності здійснення обліку розрахункових операцій відповідно до прийнятої облікової політики,
- достовірності подання залишків у звітності господарюючого суб’єкта.

Здійснюючи контроль розрахунків, потрібно зосередити увагу на наступному:

- визначення реальності кредиторської заборгованості;

- перевірка стану обліку та контролю за зовнішніми розрахунковими операціями;
- перевірка списання заборгованості з терміном позовної давності;
- встановлення повноти та правильності розрахунків із постачальниками;
- перевірка наявності простроченої кредиторської заборгованості;
- перевірка обліку розрахунків за претензіями (якщо такі є наявні);
- встановлення повноти та правильності обліку розрахунків з іншими кредиторами;
- визначення кредиторської заборгованості, за якою минув термін позовної давності [47].

Контроль розрахунків з кредиторами включає в себе перевірку розрахунків з постачальниками й підрядниками, розрахунків за претензіями і за відшкодуванням завданих збитків тощо. В залежності від об'єкта контролю будуть визначені конкретні завдання перед контролем розрахункових операцій.

Зокрема, при контролі розрахунків з постачальниками встановлюють дотримання підприємством податкового законодавства за операціями з кредиторами, вплив розрахунково-платіжної дисципліни на платоспроможність підприємства, встановлюють реальність кредиторської заборгованості.

Під час контролю розрахунків за претензіями перевіряють порядок і повноту оформлення претензій: до постачальників і транспортних організацій за виявлену у їхніх рахунках невідповідність цін, тарифів; за брак продукції; за недопостачання товарно-матеріальних цінностей тощо; до банківських установ за сумами, помилково списаними й перерахованими через поточні рахунки у банках.

Таким чином, облік і контроль розрахунків з діловими партнерами вирішує на підприємстві конкретні завдання, завдяки чому користувачі повною, отримують правдиву і достовірну інформацією для прийняття якісних управлінських рішень.

РОЗДІЛ 2
ОБЛІК РОЗРАХУНКІВ З КРЕДИТОРАМИ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Документальне оформлення розрахунків з кредиторами

Розширення міжнародних економічних зв'язків України та розвиток ринкової економіки спричинили формування нових господарських структур на основі різних форм власності, кожна з яких має вести бухгалтерський облік. Облік надає інформацію для прийняття альтернативних управлінських рішень з метою отримання кращих результатів. Раціонально організований бухгалтерський облік на підприємстві – це запорука успіху цього суб'єкта господарювання.

Серед функцій бухгалтерського обліку основною є інформаційна. Тому бухгалтерський облік характеризують як мову бізнесу, який повинні знати не лише бухгалтери, але й користувачі його даних. Основою бухгалтерського обліку є документування, за допомогою якого бухгалтерський облік надає інформацію і як наслідок набуває усе більшого значення у процесах прийняття рішень [53].

Первинне спостереження є початковим етапом облікового процесу будь-якого підприємства. Воно охоплює: оцінювання і критерії відбору фактів господарського життя; однозначну ідентифікацію об'єктів і процесів, що відображаються в обліку; способи контролю за спостереженням й передачею фактів господарського життя для наступної обробки. За результатами первинного спостереження складають документи. Всі господарські операції, котрі здійснює підприємство, повинні оформлюватися виправдувальними документами, які й слугують первинною обліковою інформацією.

Законом України від 16.07.99 р. № 996-XIV "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" [58] та Положенням про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку від 05.06.95 р. № 168/704 передбачені основні вимоги до бухгалтерських документів. Суцільне й безперервне спостереження за усіма господарськими операціями на

підприємстві відбувається за допомогою документування. Документування є початком й основою бухгалтерського обліку. Без належно оформленого документа не складаються бухгалтерські записи, від нього залежать повнота та достовірність облікової інформації для користувачів. Бухгалтерський документ – це письмове свідоцтво встановленої форми і змісту, котре містить відомості про господарську операцію та є доказом її здійснення [72].

Під первинним документом у бухгалтерському обліку розуміється паперовий бланк, призначений для реєстрації вихідних даних. Отже, поняття "документ" є більш широким, аніж "первинний документ".

Господарські операції відображають у бухгалтерському обліку лише на основі належного оформлення первинними документами. Даний процес є початковим етапом бухгалтерського обліку – первинним бухгалтерським обліком. Адже саме з первинних документів дані потрапляють до регістрів обліку, Головної книги, звітності та формують інформаційну базу на підприємстві. Завдяки правильно організованому документообігу на підприємстві досягається безперервний рух інформації між користувачами бухгалтерської інформації й прийняття необхідних управлінських рішень.

Отримання прибутку є метою створення більшості підприємств. Саме цей показник найбільш повно розкриває ефективність здійснення господарської діяльності і його платоспроможність. Процес документування операцій з формування прибутку спеціальними регламентами не визначений. Тому підприємства для цього застосовують довідки та розрахунки бухгалтерії, котрі зазначають лише факт наявності прибутку.

Одним з найважливіших завдань господарської діяльності підприємства є ведення обліку зобов'язань. Від точності та своєчасності вирішення цієї задачі залежить його фінансова стабільність.

Довгострокові й поточні зобов'язання відображаються на рахунках бухгалтерського обліку у випадку, якщо їх оцінка може бути достовірно визначена й існує ймовірність зменшення економічних вигод в майбутньому внаслідок їх погашення. Ефективність розрахунків з кредиторами залежить від стану їх обліку та документального забезпечення. Несвоєчасне виявлення

помилок в розрахункових документах інколи призводить до виникнення спірної заборгованості, порушення строків пред’явлення за нею претензій.

Стаття 9 Закону “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” визначає вимоги щодо документування операцій пов’язаних з розрахунками з постачальниками та підрядниками. Відносини з постачальниками й підрядниками оформлюються на підставі угод, котрі можуть укладатись в усній чи письмовій формі, а в окремих випадках –з нотаріальним посвідченням.

Договір купівлі-продажу і договір постачання відносять до найбільш поширених видів угод, які укладаються з постачальниками. Крім цього, можуть застосовуватись угоди міни, підряду на будівельні, проектні й пошукові роботи, а також договори про надання послуг.

Підприємство має можливість самостійно розробляти форми договорів. Як правило, це договори постачання. За договором постачання одна сторона (продавець) зобов'язана передати річ (товар) у власність іншій стороні (покупцеві), а покупець зобов'язаний прийняти цей товар та сплатити за нього певну грошову суму (ціну).

Наприклад, в окремих підприємницьких договорах постачання (постачання для державних потреб, продаж підприємств) товар передається покупцеві виключно для використання в підприємницькій діяльності. У інших різновидах договорів роздрібної купівлі-продажу – виключно для використання, яке не стосується підприємницької діяльності, а у договорі енергопостачання – для побутового споживання та для використання в підприємницькій діяльності.

Документування операцій із обліку розрахунків із постачальниками і підрядниками також відображається у накладних, рахунках-фактурах.

Накладна на відпуск матеріалів застосовується для обліку відпуску матеріальних цінностей підрозділам своєї організації, розташованим за межами її території, чи стороннім організаціям, на основі договорів й інших документів. Накладну виписують працівники структурних підрозділів у 2-х примірниках на основі договорів (контрактів), нарядів й інших відповідних документів. Перший

примірник передають на склад як підставу для відпуску матеріалів, інший – одержувачу матеріалів.

Основними реквізитами рахунку-фактури є порядковий номер та дата виписки; найменування, адреса й ідентифікаційні номери платника податків і покупця, найменування та адреса відправника вантажу й вантажоодержувача, ціна за товар (тариф).

Потреба бухгалтерської документації, котра слугує для різних цілей у різні проміжки часу, полягає в такому:

1) вона відображає фактичний стан й зміни у господарських процесах;

2) забезпечує юридичне підтвердження здійснюваних господарських операцій;

3) з її використанням можна прогнозувати роботу підприємства й контролювати господарські процеси підприємства.

Бухгалтерські документі багатофункціональні за своїм характером. Вони дають чітке уявлення про стан господарських операцій, а також використовуються не лише для бухгалтерських цілей, але й при проведенні аудиту, ревізії, для прийняття управлінських рішень.

Основними первинними документами, які використовуються для оформлення операцій з довгостроковими й поточними зобов’язаннями є наступні (табл. 2.1).

Види документів, перш за все, залежать від цілей і функцій, які вони виконують під час господарської діяльності. Проте, класифікація бухгалтерських документів поки не є стандартизованою й уніфікованою.

Процес належної організації документування на сьогодні для більшості підприємств є головною проблемою під час обліку зобов’язань.

Адже від своєчасності розрахунків за поточними й довгостроковими зобов’язаннями залежить фактичний фінансовий стан підприємства, та його репутація. Тому з метою більш ефективного контролю зобов’язань підприємства управлінцям рекомендують розробити внутрішні документи, котрі б відповідали потребам підприємства та особливостям його господарювання.

Таблиця 2.1

Порядок документального оформлення операцій з поточними і довгостроковими зобов'язаннями

Назва рахунку	Первинні документи
Клас 5. Довгострокові зобов'язання	
Довгострокові позики	Кредитні договори, платіжні доручення, виписки банку, розрахунки бухгалтерії, договори про відстрочення кредитів, ПКО, ВКО, звіти касира
Довгострокові векселі видані	Господарські договори, накладні, рахунки, акти, векселі, розрахунки бухгалтерії, ВКО, звіти касира, платіжні доручення, виписки банку
Довгострокові зобов'язання за облігаціями	Договори, платіжні доручення, виписки банку, довідки бухгалтерії, ВКО, звіти касира
Довгострокові зобов'язання з оренди	Договори фінансової оренди, акти оприбуткування необоротних активів, рахунки, технічна документація, розрахунки бухгалтерії, платіжні доручення, виписки банку
Клас 6. Поточні зобов'язання	
Короткострокові позики	Кредитні договори, платіжні доручення, виписки банку, розрахунки бухгалтерії, договори позики, ПКО, ВКО, звіти касира
Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	Господарські договори, платіжні доручення, виписки банку, розрахунки бухгалтерії, ПКО, ВКО, звіти касира,
Короткострокові векселі видані	Господарські договори, накладні, акти, векселі, розрахунки бухгалтерії, рахунки, платіжні доручення, виписки банку, ВКО, звіти касира
Розрахунки з постачальниками та підрядниками	Договори, рахунки, накладні, рахунки-фактури, акти прийнятих робіт, послуг, товарно-транспортні накладні, податкові накладні, зовнішньоекономічні договори купівлі-продажу, вантажно-митні декларації, приймальні акти й акти експертизи торговельно-промислової палати, транспортні накладні
Розрахунки за податками й платежами	Розрахунки бухгалтерії, податкові декларації, платіжні доручення, виписки банку, податкові накладні, вантажні митні декларації
Розрахунки за страхуванням	Платіжні доручення, виписки банку, розрахунково-платіжні відомості, лікарняні листи

Примітка. Табл. 2.1 складено на основі даних бухгалтерського обліку

За загальним правилом розрахунки з постачальниками й підрядниками повинні проводитися на основі укладених договорів. Разом з тим, практика засвідчує, що українські підприємства часто недооцінюють значення договорів та здійснюють придбання товару на основі наданих постачальником рахунків.

Правильна організація обліку розрахунків з постачальниками й підрядниками має забезпечити своєчасний контроль стану розрахунків з постачальниками та підрядниками і попередження прострочення кредиторської заборгованості.

Порушення договірних зобов'язань спричиняє значні економічні наслідки для обох учасників договору, котрі показані в табл. 2.2.

З метою підвищення надійності постачань при виборі постачальника чи підрядника доцільно враховувати ряд умов, серед яких: цінова політика; умови платежу; гарантійні терміни; ремонт й післяпродажне обслуговування; відповідність продукції стандартам якості; можливість закупівель безпосередньо у виробника чи оптовика; географічне місце розташування; основні види діяльності і фінансовий стан; виробнича потужність й обсяги випуск продукції за останні роки [74].

Покупці продукції, товарів (робіт або послуг) зобов’язані виконувати договірні умови проведення розрахунків за відповідними договірними сумами і у встановлені терміни, проте можуть виникнути непередбачені обставини, котрі перешкоджають своєчасному виконанню зобов’язання чи виконанню їх взагалі. Такими обставинами можуть стати: тимчасова чи стійка фінансова неплатоспроможність; банкрутство; форс-мажорні обставини.

У кожному договорі повинні бути зазначені можливі варіанти постачання товарно-матеріальних цінностей, зокрема:

- отримання товару після повної оплати його вартості;
- одержання усієї партії товару після його часткової оплати;
- оплата товару чеком з розрахункової чекової книжки й отримання усієї партії товару одночасно з виписуванням чека;
- отримання частини партії товарів у міру їх оплати.

Таблиця 2.2

Можливі причини порушення договірних зобов'язань і їх наслідки

Причина порушень	Зміст завданої шкоди	Наслідки порушень договірних зобов'язань
Неритмічна поставка сировини у терміни, передбачені договором	Зменшення обсягу виробництва й реалізації продукції (робіт, послуг)	Недоодержання прибутку, збільшення умовних постійних витрат у собівартості продукції, сплата штрафних санкцій (пеня, неустойка)
Перебої з постачанням електроенергії	Простої устаткування та працівників	Додаткові виплати заробітної плати й нарахування на неї, сплата штрафних санкцій за недопостачання продукції
Виробничий брак (внутрішній)	Виявлення виробничого браку продукції (виконаних робіт, надання послуг)	Витрати заробітної плати з нарахуванням на неї, матеріальні й енергетичні витрати
Постачання сировини й комплектуючих деталей, не передбачених договором	Перевитрати заробітної плати під час технологічних процесів (разом з нарахуванням на неї), штрафні санкції за порушення асортименту і якості продукції	Витрати заробітної плати з нарахуванням на неї, використання складських приміщень, транспортні витрати
Зовнішній брак сировини, виявлений під час виробництва	Невідповідність стандартам й технічним умовам вдержаної від постачальника сировини, матеріалів, комплектуючих	Собівартість браку, витрати на відшкодування втрат, завданих споживачу через придбання продукції (робіт, послуг), витрат на демонтаж виробів, недоотриманий прибуток, витрати на сплату штрафних санкцій
Недопостачання сировини, деталей, продукції за договором	Придбання сировини, деталей, продукції в іншого постачальника, консервація технологічного процесу	Збитки, пов'язані з придбанням сировини, деталей, продукції в іншого постачальника; витрати на консервацію чи закриття виробництва, сплачені штрафні санкції
Заміна асортименту виготовленої продукції (робіт або послуг) на менш рентабельну	Перепрофілювання виробництва через невиконання договірних зобов'язань за корпоративними поставками сировини або порушення вимог до якості	Недоодержання прибутку, сплата штрафних санкцій

Примітка. Табл. 2.2 складено на основі джерела [74]

ТзОВ “Корадо Каннінг Інкорпорейтед” взаєморозрахунки з постачальниками із застосуванням чекових книжок не проводить.

Постачання матеріальних цінностей від постачальників на досліджуване нами підприємство здійснюється як власним транспортом, так і перевізниками. Підприємству надають послуги з перевезення вантажів ТзОВ “Торговий Дім

“Мінеральні води”, ТОВ “Нова пошта”, ТОВ “Автолюкс”, ТОВ “ЮБС Плюс” (експрес-доставка вантажів “Ваш час”), Національна служба доставки “Інтайм”.

Величину закупівлі товарів від постачальників ТзОВ “Корадо Каннінг Інкорпорейтед” відображає у договорах на постачання товару (додаток К) шляхом переказу грошових коштів на рахунок постачальника. Усі розрахунки між підприємством та постачальниками здійснюються у національній грошовій одиниці. Усі витрати на перерахування коштів згідно умов договору бере на себе ТзОВ “Корадо Каннінг Інкорпорейтед”. Упродовж 90 днів від дати постачання підприємство може заявити постачальнику (продавцеві) претензію з підтверджуючими документами, яку продавець має розглянути протягом 15 днів.

Після укладання договору з підприємством, продавець виставляє покупцю письмовий документ – рахунок, відповідно до якого відбувається оплата і постачання товару. Саме ж постачання товару здійснюється на основі товарних документів до яких належать товарно-транспортні накладні (додаток Л.1), видаткові накладні (додатки Л.2, Л.3), податкові накладні (додаток Л.4).

Для постачання товару з-за кордону потрібно оформити такі документи: міжнародну товарно-транспортну накладну (International Consignment Note), платіжне доручення у іноземній валюті (Payment Order), вантажно-митну декларацією, рахунок-фактуру, пакувальний лист, сертифікат якості (Sertificate of origin). Також, на митній території України складають відомість про облік й розрахунок тари та пакувальних матеріалів, у яких надходять товари, котрі підлягають митному оформленню у режимі імпорту і оформляють рішення органом з сертифікації продукції про обов’язкову або й необов’язкову сертифікацію ввезеного товару на українську територію.

Хоча на даний час довіреності відмінені, одержання товарів через довірену особу на ТзОВ “Корадо Каннінг Інкорпорейтед” здійснюється на основі виписаного на довірителя доручення, яке той зобов’язаний разом з документом, котрий засвідчує його особу пред’явити на складі постачальника. Доручення видається працівникові за розпорядженням директора. Складає та видає її спеціально призначена особа.

Відпускаючи матеріали зі складу, постачальник виписує накладну на, де зазначає номер довіреності і дату її видачі, а також найменування товару, ціну, кількість. Якщо постачальник є платником ПДВ, то ще виписує покупцю податкову накладну.

Найпоширенішим документом під час розрахунках із постачальником за одержані товарно-матеріальні цінності є платіжні доручення, згідно яких обслуговуючий банк перераховує кошти постачальнику. Проте при розрахунках між суб'єктами господарювання можуть використовуватися також інші форми безготівкових розрахунків (рис. 2.1).

В господарських взаємовідносинах з постачальниками ТзОВ "Корадо Каннінг Інкорпорейтед" застосовує дві форми розрахунків: безготівкову й готівкову.

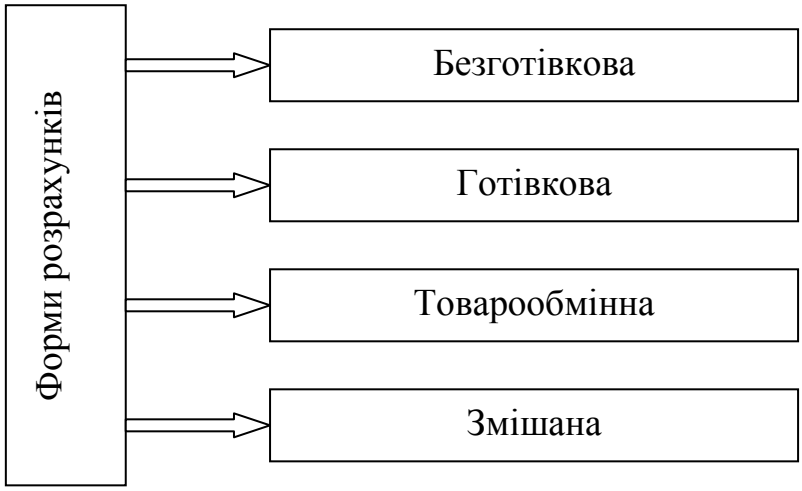

Рис. 2.1. Форми розрахунків між постачальниками (підрядниками) і покупцями *(сформовано автором)*

Наявність простроченої кредиторської заборгованості перед постачальниками й підрядниками є вагомим недоліком платіжної політики підприємства. Несвоєчасне погашення даної заборгованості спричиняє сплату штрафів, неустойок, що негативно відображається на фінансовому стані підприємства. Імідж ненадійного контрагента може створювати підприємству затримка платежів постачальникам. Через це значну увагу у обліковому процесі

потрібно приділити відстеженню фактів виникнення й своєчасного погашення заборгованості за товарно-матеріальні цінності (послуги).

Таким чином відображення операцій за зобов'язаннями підприємства має обов'язково бути зафіксовано у первинних документах, так як первинні документи, реєстри обліку й відповідні форми звітності є доказовою базою при розгляді судових спорів і врегулюванні заборгованості.

2.2. Синтетичний і аналітичний облік розрахунків з кредиторами

Синтетичний та аналітичний облік розрахунків з кредиторами дає змогу узагальнити, систематизувати інформацію первинного обліку та отримати необхідні дані для формування звітності підприємства.

Бухгалтерський облік ТзОВ "Корадо Каннінг Інкорпорейтед" здійснює за двома напрямками:

– у ньому подають узагальнені (синтетичні) показники, у яких об'єднують разом однорідні активи й пасиви (баланс);

– для оперативного управління, контролю за збереженням майна бухгалтерський облік постачає докладні (аналітичні) відомості, котрі детально характеризують стан і рух активів та пасивів підприємства.

Реєстри синтетичного й аналітичного обліку операцій – це уніфіковані носії даних у вигляді відомостей, книг, журналів, карток обліку. Їхнє призначення полягає у хронологічному, систематичному чи комбінованому накопиченні, групуванні та узагальненні інформацій з первинних документів.

У ТзОВ "Корадо Каннінг Інкорпорейтед" всі записи у регістрах бухгалтерського обліку проводяться на підставі первинних документів, що фіксують факти здійснення господарської операції й розпорядження на їх проведення.

Для отримання показників, різних за ступенем деталізації, узагальнення у бухгалтерському обліку використовуються два типи рахунків: синтетичні (узагальнені) й аналітичні (деталізовані). Чітко організований аналітичний

облік у бухгалтерії дозволяє забезпечити можливість простежувати розрахунки із конкретними постачальниками, враховуючи наявність й рух товарно-матеріальних цінностей, виконання договорів. Створення аналітичних даних відбувається шляхом групування однакових за економічним змістом даних первинних документів в відомостях, з яких підсумки переносяться у журнали.

Аналітичний облік розрахунків з кредиторами ведуть за окремими рахунками постачальників й підрядників, фактами надходження невідфактурованих поставок, чи оплати матеріальних цінностей, що не надійшли, у розрізі окремих контрагентів.

В бухгалтерській програмі "1С для України", яка використовується на ТзОВ "Корадо Каннінг Інкорпорейтед", ведеться Журнал операцій, що є відображенням бази даних та має вигляд "списку взаєморозрахунків" форми елементів довідника "Контрагенти".

Облік розрахунків з постійними постачальниками підприємство веде у розрізі договорів, а з разовими постачальниками – у розрізі рахунків/накладних.

На основі банківської виписки з розрахункового рахунку показуються операції з перерахування коштів. Для введення даних банківських виписок відображають факт оплати постачальникам через меню "Журнал-документів – Банк – Банківська виписка".

За позитивної відповіді на запит програми щодо проведення документа буде автоматично сформовано по одному проведенню для кожного рядка табличної частини документа.

Дані про стан розрахунків з постачальниками, відомості про зміну їхнього стану у часі можна одержати у стандартному звіті "Оборотно-сальдова відомість по рахунку".

У даному документі по рахунку 631 відображають сальдо на початок відповідного місяця, оборот за звітний період й сальдо на кінець місяця в розрізі "Контрагентів".

Для відображення надходження товарно-матеріальних цінностей (далі ТМЦ) у головному меню передбачено документ – "Прибуткова накладна". У

електронну форму вхідної накладної заносять дані з накладної на паперовому носії.

У вхідній накладній номер й дата фіксуються автоматично, номер накладної постачальника заносять вручну. Далі вибирають конкретного контрагента із довідника “Контрагент”, вказують валюту, місце зберігання, вид торгівлі і що оприбутковують. Табличну частина вхідної накладної заносять з довідника “Номенклатура”.

Узагальнення інформації первинного й аналітичного обліку відбувається завдяки синтетичному обліку, котрий є кінцевим етапом бухгалтерського обліку. Узагальнені дані синтетичного обліку використовують для складання фінансової звітності.

Для обліку розрахунків із постачальниками й підрядниками за одержані товарно-матеріальні цінності, виконані роботи та надані послуги Планом рахунків і робочим планом ТзОВ “Корадо Каннінг Інкорпорейтед” (додаток Б), який є додатком до наказу про облікову політику підприємства (додаток А), передбачено рахунок 63 “Розрахунки з постачальниками і підрядниками”.

За кредитом цього рахунка відображають заборгованість підприємства перед постачальниками й підрядчиками, що виникає у момент одержання підприємством від них ТМЦ (виконаних робіт, наданих послуг). За дебетом рахунка відображають зменшення заборгованості шляхом оплати підприємством отриманих від постачальників й підрядників ТМЦ, робіт або послуг, наприклад, в результаті пред'явлення претензій чи повернення товару.

До рахунку 63 “Розрахунки з постачальниками і підрядниками” на підприємстві відкривають такі субрахунки:

631 “Розрахунки з вітчизняними постачальниками”,

632 “Розрахунки з іноземними постачальниками” (додатки П, Р).

На субрахунку 631 “Розрахунки з вітчизняними постачальниками” підприємство веде облік розрахунків за одержані товарно-матеріальні цінності, виконані роботи та надані послуги з вітчизняними постачальниками й підрядниками.

Субрахунок 632 “Розрахунки з іноземними постачальниками” використовують у робочому плані для ведення обліку розрахунків з іноземними постачальниками й підрядниками за одержані товарно-матеріальні цінності, виконані роботи, надані послуги.

Бухгалтерські проведення з відображення розрахунків із постачальниками й підрядниками наведено у табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Бухгалтерські проведення ТзОВ “Корадо Каннінг Інкорпорейтед” за рахунком 63 “Розрахунки з постачальниками та підрядниками”

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	2	3	4
1	Погашено кредиторську заборгованість постачальникам грошовими коштами	63 “Розрахунки з постачальниками та підрядниками”	30 “Готівка”, 31 “Рахунки в банках”
2	Списано кредиторську заборгованість внаслідок виявлення браку, що виник з вини постачальника		24 “Брак у виробництві”
3	Зараховано заборгованість за відвантажену продукцію у рахунок погашення кредиторської заборгованості		36 “Розрахунки з покупцями та замовниками”
4	Проведено розрахунки із закупівлі продукції через підзвітну особу		37 “Розрахунки з різними дебіторами”
5	Погашено заборгованість перед постачальниками цільовим фінансуванням	63 “Розрахунки з постачальниками та підрядниками”	48 “Цільове фінансування і цільові надходження”
6	Заборгованість оформлено довгостроковою позикою		50 “Довгострокові позики”
7	Видано довгостроковий вексель або облігацію у рахунок погашення кредиторської заборгованості		51 “Довгострокові векселі видані”, 52 “Довгострокові зобов’язання за облігаціями”
8	Кредиторська заборгованість погашена за рахунок короткострокової позики	63 “Розрахунки з постачальниками та підрядниками	60 “Короткострокові позики”
9	Видано короткостроковий вексель в рахунок погашення кредиторської заборгованості		62 “Короткострокові векселі видані”
10	Списана прострочена кредиторська заборгованість		717 “Дохід від списання кредиторської заборгованості”
11	Оприбутковано матеріали, МШП, товари, які надійшли від постачальників (без ПДВ)	20 “Виробничі запаси”, 22 “Малоцінні та швидкозношувані предмети”, 28 “Товари”	63 “Розрахунки з постачальниками та підрядниками”

Продовження табл. 2.3

12	Отримано виконані роботи чи надані послуги підрядниками	23 “Виробництво”	63 “Розрахунки з постачальниками та підрядниками”
13	Отримано виконані роботи чи надані послуги:		
	• загальновиробничого характеру;	91 “Загально виробничі витрати”	
	• загальногосподарського характеру;	92 “Адміністративні витрати”	
	• пов’язані зі збутом	93 “Витрати на збут”	
14	Відображено транспортні витрати, надані постачальниками (без ПДВ)	93 “Витрати на збут”	63 “Розрахунки з постачальниками та підрядниками”
15	Відображено суму ПДВ, вказану у платіжних документах постачальника	644 “Податковий кредит”	
16	Нараховано фінансові санкції – зобов’язання перед постачальниками й підрядниками	94 “Інші витрати операційної діяльності”	

**Примітка.* Табл. 2.3 складено на основі даних синтетичного обліку

У цілях забезпечення оплати підприємством-покупцем одержаних цінностей на його адресу від постачальника виставляють рахунок-фактуру, у якій вказують кількість, ціну і загальну сума (з урахуванням ПДВ) щодо їх оплати. У свою чергу перерахування грошей на розрахунковий рахунок постачальника здійснюють за допомогою платіжного доручення.

Підтвердженням проведення оплати постачальнику є виписка банку з поточного рахунку підприємства (додаток М).

Для отримання в постачальника придбаних цінностей самовивозом, представнику підприємства-покупця можуть видавати довіреність на одержання цінностей.

Відпуск покупцеві із складу постачальника товарно-матеріальних цінностей здійснюють на підставі товарно-транспортної накладної.

Вантажі, котрі надходять на підприємство від постачальників, записують у “Журнал обліку вантажів, що надійшли”.

Особливу увагу під час організації на підприємстві обліку кредиторської заборгованості потрібно приділити відстеженню заборгованості, за якою минув строк позовної давності, так як вона має бути віднесена до доходу звітного

періоду у першому наступному місяці після минуття строку позовної давності [59].

Відстеження строків погашення заборгованості реалізують завдяки веденню аналітичного обліку. Його реєстри нормативно не регламентовані, тому перед обліковими працівниками постає завдання їх розробки згідно з умовами господарювання конкретного підприємства. Зокрема, це стосується аналітичних документів щодо заборгованості підприємства перед постачальниками (підрядниками).

Основними документами, на основі яких ведуть аналітичний облік розрахунків з постачальниками й підрядниками є: договір купівлі-продажу (додаток К); платіжне доручення; накладна або рахунок-фактура (додатки Л.1, Л.2); акт приймання-передачі; авансовий звіт. Порядок обліку розрахунків ТзОВ “Корадо Каннінг Інкорпорейтед” з постачальниками наведено у додатках П, Р.

Аналітичний облік розрахунків дозволяє чітко контролювати своєчасність розрахунків за кожною поставкою товарів. Аналітичний облік ведуть за місцями зберігання й обліковими (товарними) партіями, при встановленні ознак яких беруть до уваги: характер товару, можливість зберігання партії під час перевезення, перевалки й зберігання вантажу.

Для усунення фактів виникнення протермінованої кредиторської заборгованості, дієвого контролю за своєчасним погашенням заборгованості підприємства перед постачальниками (підрядниками), потрібно вдосконалити аналітичний облік розрахунків шляхом впровадження у документообіг облікової системи такого документа як “Відомості розрахунків з постачальниками (підрядниками)”. Такий документ пропонуємо вести у розрізі кожного постачальника чи підрядника.

Форма цієї відомості має бути такою, щоб відобразити усі операції, які здійснені підприємством з конкретним постачальником (підрядником) протягом року; одержання передоплати за конкретну поставку; оплата заборгованості за раніше одержану поставку, ін.). Ведення цієї відомості дозволить спеціалісту, що відповідає за правильність й своєчасність

розрахунків з постачальниками і підрядниками, щодня правильно планувати платіжний баланс і своєчасно погашати кредиторську заборгованість.

Відомість розрахунків з постачальниками (підрядниками) має містити дані про:

- конкретне постачання товарно-матеріальних цінностей (послуг);

- умови реалізації товарно-матеріальних цінностей (послуг), зокрема форму цивільно-правового договору згідно з яким здійснюється поставка, його номер й дата укладання;

- передплату за постачання товарно-матеріальних цінностей (послуг);

- фактичну заборгованість за даним постачанням;

- заборгованість за попередні постачання;

- дату й суму фактичного погашення заборгованості за конкретним постачанням;

- залишок несплаченої і наявність протермінованої заборгованості певному постачальнику;

- інші умови щодо розрахунків із постачальниками (підрядниками).

Цей аналітичний документ заповнюють протягом року, після чого його закривають та передають до архіву зі строком зберігання 3 роки. Залишки переносять у новостворений документ наступного звітного періоду.

Обліковець, який є відповідальною особою за надання даних щодо отримання від постачальників (підрядників) товарно-матеріальних цінностей має складати вищевказану аналітичну відомість. Для своєчасного надання первинних документів можна запропонувати допоміжний документ, у якому будуть міститися відповідні дані бухгалтерського обліку, а саме, “Довідку про надходження товарно-матеріальних цінностей (послуг) від постачальників (підрядників)”, яку пропонуємо заповнювати у хронологічному порядку на кожну дату постачання. Документ містить дані про дату постачання; код постачальника; документ, яким оформляють поставку; суми постачання та умови продажу.

Аналітичний облік розрахунків із постачальниками на досліджуваному підприємстві ведуть за кожним окремим поданим рахунком. Це дає можливість

отримати потрібні дані за постачальниками, розрахунковими документами, терміни оплати яких ще не настали, за неоплаченими у термін розрахунковими документами, невідфактурованими поставками. У такий спосіб аналітичний облік ведуть за кожним рахунком постачальника з одночасним контролем повноти оприбуткування ТМЦ й своєчасності їхньої оплати по кожній позиції.

Дебетовий залишок аналітичного обліку розрахунків за товари, послуги зазначають в активі балансу (ф. №1) за статтею аванси отримані, кредитове сальдо – у пасиві за статтею – кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги.

На рахунку 67 “Розрахунки з учасниками” узагальнюють інформацію про розрахунки з учасниками й засновниками підприємства, що пов’язані з розподілом прибутку.

На кредиті рахунка показують збільшення заборгованості підприємства перед засновниками й учасниками, на дебеті – її зменшення.

Облік дивідендів, що нараховані власникам простих й привілейованих акцій за рахунок прибутку чи інших джерел, передбачених засновницькими документами, ведуть на субрахунку 671 “Розрахунки за нарахованими дивідендами”.

Виплати, які нараховують учасникам й засновникам за використання майна (земельним і майновим паєм), а також виплати частини вартості активів, котрі належать учаснику (засновнику), що вибуває з товариства, обліковують на субрахунку 672 “Розрахунки за іншими виплатами”.

Аналітичний облік ведуть за кожним учасником й засновником за видами виплат.

Розрахунків з іншими кредиторами включають:

- розрахунки щодо операцій некомерційного характеру (навчальні заклади, науково-дослідні установи, установи охорони здоров’я, культури, спорту тощо);

- розрахунки із мешканцями житлових будинків й гуртожитків;

- розрахунки із орендарями нежитлових приміщень житлово-комунального господарства;

- розрахунки із батьками дітей, котрі знаходяться в дошкільних закладах;

- розрахунки за іншими операціями з юридичними та фізичними особами.

Для обліку розрахунків за цими операціями використовують субрахунок 685 “Розрахунки з іншими кредиторами” рахунку 68 “Розрахунки за іншими операціями”.

Бухгалтерські проведення з відображення розрахунків щодо інших кредиторів наведені у табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Бухгалтерські проведення ТзОВ “Корадо Каннінг Інкорпорейтед” з обліку розрахунків з іншими кредиторами

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
		Дебет	Кредит
1	2	3	4
1	Відображено заборгованість за приміщення, надане в оренду	685 “Розрахунки з іншими кредиторами”	719 “Інші доходи від операційної діяльності”
2	Відображено суму інвестицій згідно із засновницьким договором	14 “Довгострокові фінансові інвестиції”	685 “Розрахунки з іншими кредиторами”
3	Погашена заборгованість за приміщення, надане в оренду	31 “Рахунки в банках”	685 “Розрахунки з іншими кредиторами”
4	Погашено заборгованість за надання транспортних, посередницьких, страхових, реєстраційних й інших послуг, що стосуються придбання основних засобів	152 “Придбання (виготовлення) основних засобів”	685 “Розрахунки з іншими кредиторами”
5	Відображено суму податкового кредиту	641 “Розрахунки за податками”	685 “Розрахунки з іншими кредиторами”

Примітка. Табл. 2.4 складено на основі даних синтетичного обліку

Кореспонденція рахунків може бути різною й буде залежати від характеру взаємовідносин між сторонами й форм розрахунків, що використовує підприємство.

Передача грошових й майнових активів іншим юридичним і фізичним особам відображають у дебеті субрахунку 685, а отримання від них грошей, майна, робіт чи послуг – відповідно за кредитом цього рахунку.

У ТзОВ “Корадо Каннінг Інкорпорейтед” облік на рахунку 685 “Розрахунки з іншими кредиторами” ведуть з використанням типових проведень, відображених у табл. 2.4 з врахуванням особливостей діяльності підприємства.

Отже, можна підсумувати, що облік розрахунків з постачальниками й різними кредиторами у ТзОВ “Корадо Каннінг Інкорпорейтед” здійснюється згідно типових проведень із забезпеченням відповідності даним аналітичного обліку та використанням для цього відповідних реєстрів.

2.3. Шляхи удосконалення обліку розрахунків з кредиторами у системі управління діяльністю підприємства

В умовах ринку бухгалтерський облік є важливою функцією ефективного управління виробничими й комерційними структурами, інструментом контролю за раціональним і економічним використанням ресурсів для досягнення комерційного успіху й виконання фінансових обов'язків перед державою. Під час господарської діяльності підприємства вступають у розрахункові взаємовідносини з іншими контрагентами. Тому важливе значення має вивчення й пошук шляхів удосконалення обліку розрахунків з постачальниками.

В умовах сьогодення діюча система розрахунків із постачальниками, різними кредиторами, іншими організаціями ще не відповідає вимогам прискорення грошового обігу й зміцнення фінансового стану підприємства, що у свою чергу веде до нестабільності в постачанні основними матеріальними ресурсами.

Облік розрахунків з постачальниками є необхідним елементом управління підприємства, котрий передбачає встановлення виконання бізнес-плану, відхилення від плану й завданих параметрів, напрямки перспективного розвитку підприємства після прийняття необхідних управлінських рішень.

Організації обліку розрахунків із постачальниками й кредиторами на торговельних підприємствах притаманні окремі слабкі сторони, а саме:

- недостатність контролю зі сторони як головного бухгалтера підприємства так і керівника;

- несвоєчасне проведення інвентаризації розрахунків, що не дає змоги вчасно виявити прострочену заборгованість та вжити заходи щодо її погашення;

- невиконання правила перевірки облікових документів (зведених відомостей, платіжних документів, звітності) самими працівниками бухгалтерії.

Усунути наявні недоліки в обліку розрахунків із постачальниками й кредиторами, на нашу думку, може забезпечити:

1) проведення в обов'язковому порядку внутрішнього контролю документів;

2) здійснення раціональної організації внутрішнього документообігу, який має бути забезпечений згідно наказу керівника (додаток Г). Для цього необхідно чітко й наочно налагодити облік надходження у бухгалтерію документів;

3) аналіз кредиторської заборгованості у розрізі постачальників, а також за термінами утворення заборгованості чи термінами їхнього можливого погашення, що дозволить своєчасно встановлювати прострочену заборгованість та вжити заходи до її стягнення.

На сьогодні ще існує багато актуальних питань, що стосуються обліку кредиторської заборгованості, зокрема:

а) актуальність та якість інформації про стан розрахунків із кредиторами для прийняття зацікавленими сторонами адекватних та вчасних рішень щодо існуючої політики управління під час антикризового регулювання фінансово-господарського стану;

б) наявність невирішених проблем обліку довгострокової кредиторської заборгованості, оцінювання поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи й послуги;

в) застосовування вітчизняними підприємствами традиційних закордонних методик аналізу кредиторської заборгованості не завжди доцільно у зв’язку з відсутністю необхідного обсягу вірогідної та доступної інформації щодо розрахунків із кредиторами. Також, загальна криза неплатежів, характерна для сучасної української економіки, спричиняє сумніви в об'єктивності, своєчасності та корисності отриманих результатів аналізу. Застосування вітчизняних методик не дозволяє однозначно оцінити стан кредиторської заборгованості та ступінь його впливу на фінансово-господарський стан підприємства.

Зазначені проблеми актуалізують потребу пошуку специфічних засобів обліку й аналізу кредиторської заборгованості, спрямованих на отримання даних комплексного характеру, достатніх для прийняття рішень щодо уникнення кризи неплатежів аналізованого суб'єкту.

З метою удосконалення обліку кредиторської заборгованості в умовах використання комп’ютерних засобів автоматизації, потрібно здійснити наступні заходи:

- застосувати програмний “конструктор” на основі інтеграції функціонального модуля з підсистемами, котрі пов’язані з фінансовими й виробничими аспектами управління;

- створити якісну інформаційну базу кредиторської заборгованості учасників розрахунків;

- звірити у електронній формі взаємні вимоги й зобов’язання і знайти найбільш раціональні варіанти погашення взаємної заборгованості;

- провести взаємозаліки, поступово скорочуючи обсяги заборгованості;

- вести облік й звітність проведених взаєморозрахунків [74].

Негативний вплив на фінансове становище підприємства має порушення термінів погашення зобов’язань, що веде до їх накопичення й знецінення грошових коштів для кредиторів.

Як зазначалось вище, усе більше значення має актуальність й якість даних про стан розрахунків із контрагентами для прийняття відповідальними особами адекватних й вчасних рішень щодо діючої політики управління. Неможливість

одержання даної інформації у обсязі та у вигляді, достатньому для здійснення аналізу розрахунків, призводить до прогнозування з викривленнями. У розв'язанні даної проблеми мають значення такі суттєві аспекти:

- контроль якості бухгалтерських записів під час виникнення заборгованості;

- розроблення наукових й практичних форм бухгалтерського обліку, які забезпечили б надання якісної й достатньої бухгалтерської інформації про результати розрахунків з контрагентами [33].

Необхідною умовою досягнення оперативності й вірогідності інформації, контрольованості процесу розрахунків із постачальниками й підрядниками є автоматизація їх обліку, котра сприяє його вдосконаленню та підвищенню аналітичності й оперативності.

У ТзОВ "Корадо Каннінг Інкорпорейтед" облік повністю автоматизований. Для відображення господарській діяльності підприємство використовує комп'ютерну програму 1С: Бухгалтерія 8.0. Програма працює у двох основних режимах – режимі ведення бухгалтерського обліку й режимі конфігуратора, котрий забезпечує налаштування бухгалтерської програми на конкретну область застосування.

З метою відображення в обліку операцій за розрахунками з постачальниками і підрядниками активно використовують рахунки: 63 "Розрахунки з постачальниками і підрядниками", 371 "Розрахунки за виданими авансами", 374 "Розрахунки за претензіями".

Розрахунки із постачальниками оформляють на підприємстві договорами постачання. Для реєстрації укладеного договору потрібно ввести його в документ "Договір" (рис. 2.2), використовуючи меню "Операції – Документи – Договір".

Для того щоб зареєструвати новий договір, спочатку необхідно визначити контрагента, з яким цей договір укладено. Цю інформацію можна отримати з довідника "Контрагенти". Послідовно заповнивши усі дані відбудеться реєстрація договору.

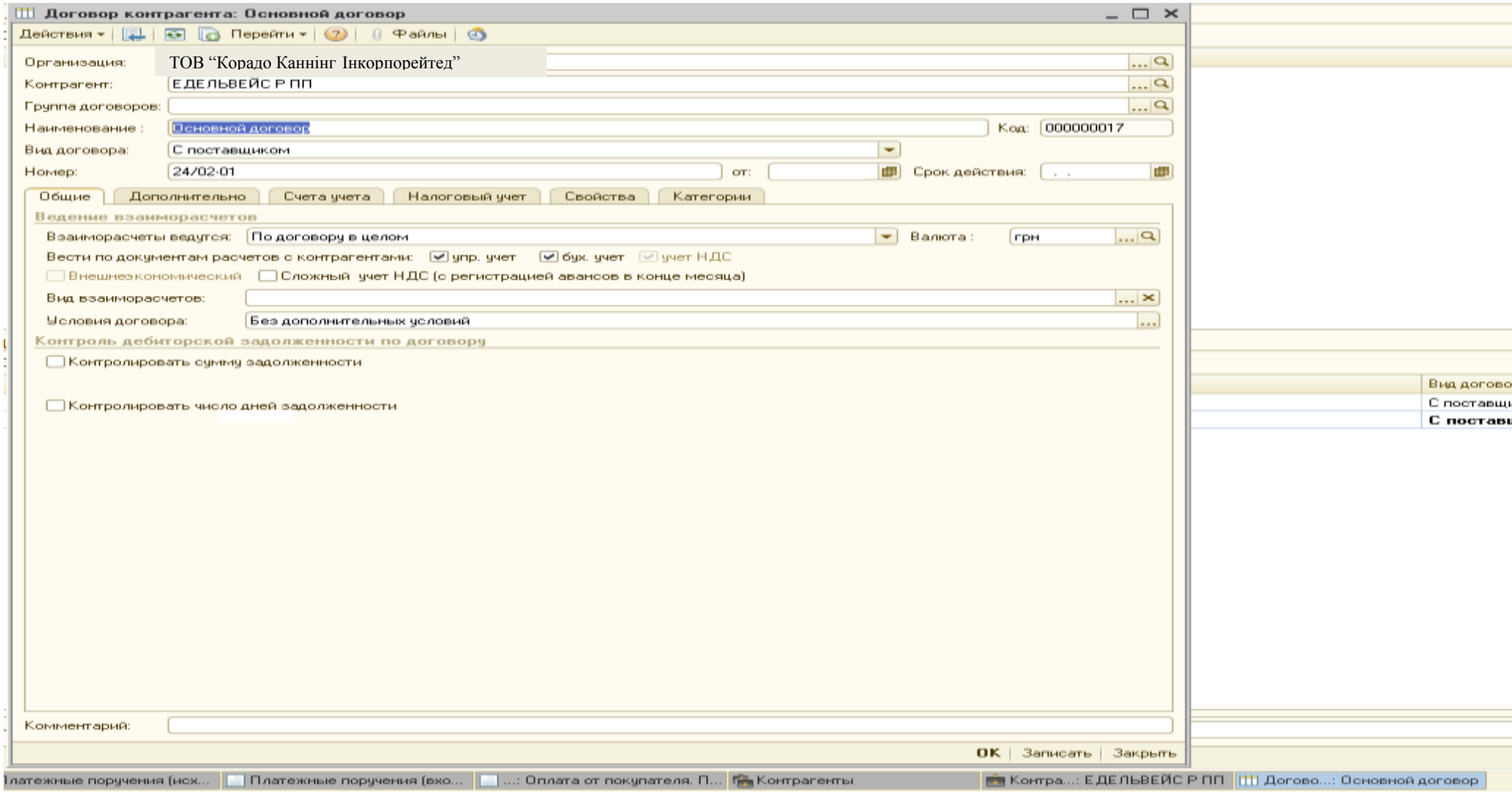

Рис. 2.2. Діалогове вікно документа "Договір"

Типова конфігурація цієї програми передбачає аналітичний облік розрахунків. Рахунки постачальників ведуть в таких аналітичних розрізах як “Контрагенти” та “Замовлення”. Список аналітичних об’єктів (субконто) “Контрагенти” поданий у вигляді трьохрівневого довідника. Заповнення цього довідника даними може здійснюватися наперед чи безпосередньо у процесі ведення операцій та документів. Перелік постійних партнерів підприємства введений відразу та постійно доповнюється під час діяльності.

З цією метою розглянемо основні моменти роботи з документами, що впливають на якість облікових даних при автоматизованому веденні обліку.

Під час внесення (реєстрації) документа у комп’ютерній програмі для ведення обліку (створенні електронного носія на основі первинного паперового) можна передбачити можливість контролю програмою розрахунків із кредиторами. У такому випадку при формуванні електронного документа необхідно здійснити такі кроки:

1) заповнення передбачених реквізитів документа (найменування контрагента, номер й дата документа, умови постачання/платежу);

2) заповнення додаткових реквізитів документа (термін погашення, ступінь важливості й контролю для підприємства, рівень суттєвості сум розрахунку);

3) заповнення облікових реквізитів, призначених для контролю особливостей податкового й бухгалтерського обліку доходів, витрат, податків за здійсненими господарськими операціями.

Реквізит “термін погашення” дозволяє контролювати строки сплати сум за відвантаженою продукцією, виконаними роботам, наданими послугами. Умови договору між підприємствами можуть передбачати як короткострокові (від декількох днів до року), так й довгострокові (більше року) терміни. Призначення даного реквізиту полягає у нагадуванні бухгалтеру чи фінансовому менеджеру про граничний строк сплати. Важливим моментом є те, що нагадування потрібне за певну кількість днів до граничного терміну сплати, щоб провести сплату рахунків, або для того, щоб накопичити на

розрахунковому рахунку потрібну суму для оплати кредиторам згідно умов договору.

Показник “рівень суттєвості сум розрахунку” – показник відносний, що розглядається за відношенням до статей на рівні усього фінансового звіту; статей на рівні окремих залишків рахунків або операцій; інших вимог, пов’язаних з особливостями діяльності підприємства.

Розрізняють такі рівні суттєвості:

І рівень – окремі величини заборгованості настільки дрібні й незначні, що не мають впливу на ліквідність балансу. Але коли таких заборгованостей набирається багато, то їх обліковують на ІІ рівні.

ІІ рівень – суми заборгованості можуть негативно впливати на ліквідність балансу. Але коли таких заборгованостей назбирується багато, то вони переходять на ІІІ рівень.

ІІІ рівень – суми заборгованості мають негативний вплив на ліквідність балансу.

Реквізит “ступінь важливості для контролю” у залежності від суб’єкта контролю має два чинники впливу: важливість для підприємства виходячи з умов поставок й відношення до контрагента тощо, і важливість для комп’ютерної програми виходячи з заданих параметрів та функцій оператором.

Перший чинник задається оператором під час створення електронного документу, підлягає підвищеній увазі й постійному контролю зі сторони менеджера, за допомогою окремих функцій програмного продукту. Зокрема, такому контролю можуть підлягати документи за розрахунками за виданими кредитами, отриманими векселями, наданої фінансової допомоги, цінними паперами тощо. Стосовно цих розрахунків з контрагентами можна формувати окремі відомості, аналітичні таблиці, зведені реєстри обліку.

Другий чинник залежить від двох попередніх додаткових показників електронного документу – терміну погашення й суттєвості сум розрахунку. Його рівень важливості підвищується із наближенням терміну погашення заборгованості.

Порядок дій, котрі виконуються при оплаті рахунків постачальника, за умов ведення комп'ютерного обліку у середовищі типової конфігурації програми "1С: Бухгалтерія" передбачає виконання таких кроків:

1) реєстрація контрагента;
2) реєстрація рахунка;
3) виписка платіжного доручення;
4) одержання й проведення банківської виписки.

Для реєстрації одержаного рахунка потрібно ввести його у документ "Рахунок вхідний". Набрати його можна через меню "Операції – Документи – Прихід". Потім потрібно заповнити екранну форму документа.

З метою виписки платіжного доручення у типовій конфігурації передбачено документ "Платіжне доручення" (рис. 2.3).

Заповнивши всі поля, документ роздруковують у потрібній кількості екземплярів, котрі підписуються керівником підприємства й головним бухгалтером і направляються в банк.

Потрібно зазначити, що після введення будь-якого документа слід його провести. Після цього як документ проведено, усі бухгалтерські проведення автоматично заносяться у "Журнал операцій".

Програма 1С: Бухгалтерія дозволяє користувачам отримати різноманітні звіти щодо стану рахунків. До таких звітів належать Оборотно-сальдова відомість за рахунком, Картка рахунку, Аналіз рахунку, Аналіз рахунка за субконто, Обіги рахунків і т. д. Отже, можна сказати, що автоматизація не тільки підвищує якість обліку, але й якість діяльності підприємства.

ТзОВ "Корадо Каннінг Інкорпорейтед" ефективно застосовує систему "Клієнт-банк", котра дозволяє оперативно та щодня проводити звіряння взаєморозрахунків між підприємством й постачальниками за безготівковим розрахунком, а також здійснювати перерахування коштів. Приклад банківських виписок ТзОВ "Корадо Каннінг Інкорпорейтед" подано у додатку М.

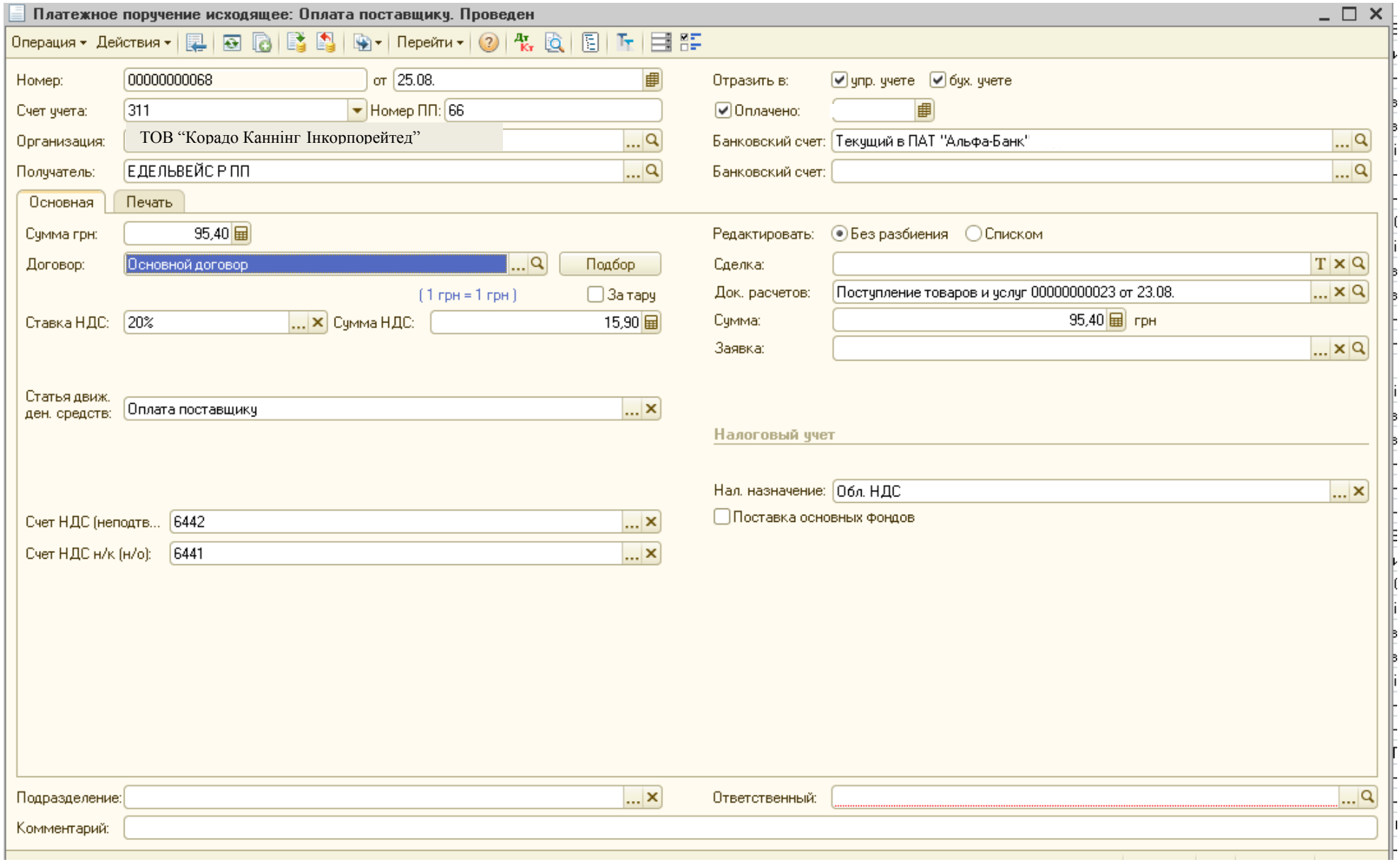

Рис. 2.3. Діалогове вікно документа "Платіжне доручення"

Таким чином, повна автоматизація бухгалтерського обліку на ТзОВ “Корадо Каннінг Інкорпорейтед” завдяки роботі кваліфікованих програмістів дала позитивні результати. Адже, це значно спростило роботу усіх працівників й дало можливість керівництву підприємства одержувати всі необхідні дані про стан взаєморозрахунків та інші операції оперативно, у повній мірі і у різноманітних формах.

Запровадження автоматизованої форми ведення обліку дозволяє не лише полегшити роботу й підвищити її якість, але забезпечує оперативність прийняття рішень обліковим персоналом й іншими службами управлінського апарату підприємства.

РОЗДІЛ 3
КОНТРОЛЬ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ УПРАВЛІННЯ

3.1. Види, інформаційна база та методика контролю кредиторської заборгованості

Поширеним явищем в умовах фінансової кризи стало безконтрольне зростання кредиторської заборгованості. Великі суми заборгованості й тривалі терміни її погашення характеризують з негативної сторони стан розрахунків з кредиторами на вітчизняних підприємствах. До одного з найбільш складних і суперечливих питань, котрі зумовлені проблемою неплатежів належить постановка правильно організованого контролю кредиторської заборгованості. Це дозволить не допускати прострочення термінів платежу й доведення заборгованості до стану безнадійної [33, с. 2].

Ринкові умови господарювання в нашій країні зумовлюють нові зміни у здійсненні контрольної функції як з боку зовнішніх контролюючих органів, так і усередині підприємств різних організаційно-правових форм. Внутрішньогосподарський контроль здійснюють на всіх стадіях та протягом усього періоду реалізації управлінських рішень, є важливим елементом структури управління підприємством й дозволяє керівництву через здійснення нагляду, перевірок та спостереження за його господарською діяльністю упевнитися, що остання проходить згідно з розробленою стратегією розвитку, прийнятої керівництвом маркетингової політики, регламентів, інших нормативних документів та вимог діючого законодавства. З цього приводу Є. О. Кочерін зазначає, що чітко налагоджена контрольна діяльність дає змогу своєчасно покращувати систему управління, коригувати плани, удосконалювати звітність тощо [59, с. 4].

Завдяки внутрішньому контролю є можливою перевірка усієї діяльності підприємства, адже він має досконало знати законодавство, котре регулює господарську діяльність й внутрішні розпорядження, що складають його економічну нормативну базу та технологію виробництва.

Проведені теоретичні й практичні дослідження свідчать, що питанням організації контролю розрахунків з кредиторами надавалася недостатня увага, через що ускладнюється дотримання основних методичних принципів ведення обліку, спотворюються дані про фінансове становище підприємства, стан розрахунків, знижується ефективність ухвалення управлінських рішень. В складних умовах реформування вітчизняної системи обліку й поетапного переходу на застосування міжнародних стандартів фінансової звітності виникає потреба вдосконалення теоретичних й організаційних складових аналізу й контролю кредиторської заборгованості.

Контроль розрахунків є одним із основних напрямів перевірки практично для усіх суб'єктів господарювання. До вказаної категорії розрахунків відносяться не лише угоди у рамках договорів купівлі-продажу, а також різні операції обміну, заліки взаємних зобов'язань, бартерні операції, розрахунки векселями, розрахунки із дочірніми підприємствами, банківськими установами за позиками, бюджетом й позабюджетними фондами. В результаті здійснюваної діяльності в підприємства утворюється заборгованість, дані про яку повинні бути коректно представлені у фінансовій звітності.

Не правильно буде розмежовувати контроль розрахунків із постачальниками й контроль кредиторської заборгованості, так як перше являє собою обороти за рахунками бухгалтерського обліку, а інше – їхні сальдо.

Контроль розрахунків із постачальниками та контроль кредиторської заборгованості дає змогу виявити борги, за якими минув строк задоволення позову, а також недоліки системи бухгалтерського обліку й внутрішнього контролю.

Враховуючи наявність різних форм розрахунків, визначених законодавством, контроль розрахунків із постачальниками перетворюють у процес, в якому потрібні знання цивільного законодавства, правил ведення бухгалтерського й податкового обліку, уміння проаналізувати систему взаємодії клієнта із контрагентами. У випадку виникнення будь-яких підозр про можливість порушень, здатних призвести до перекручувань у звітності, контролер має розширити процедури підтвердження фактів діяльності.

Головне завдання контролю розрахунків – підтвердити повноту, права існування й вартісної оцінки залишків на рахунках розрахунків на кінець звітного періоду, формулювання думки про вірогідність показників бухгалтерського обліку й звітності, що відображають зобов'язання за зовнішніми розрахунками, зіставлення застосовуваної методики обліку нормативним документам.

Під час проведення контролю розрахунків потрібно вирішити ряд завдань, серед яких:

- перевірка стану обліку й контролю за зовнішніми розрахунковими операціями;
- контроль списання заборгованості з минулим терміном позову;
- перевірка повноти й правильності розрахунків із постачальниками та підрядниками;
- встановлення реальності кредиторської заборгованості;
- контроль наявності протермінованої кредиторської заборгованості;
- перевірка обліку розрахунків за претензіями;
- контроль повноти й правильності обліку розрахунків з іншими кредиторами;
- виявлення кредиторської заборгованості, за якою минув строк позову;
- узагальнення результатів контролю зовнішніх розрахункових операцій.

Виходячи змісту процесу контролю й послідовності реалізації процедур організаційної стадії за окремими об'єктами щодо забезпечення виконання зобов'язань й договірних відносин, визначено елементи організації внутрішнього контролю розрахункових операцій та зміни зобов'язань підприємства (рис. 3.1).

Для більш глибокого вивчення змісту, принципів побудови, форм організації й методів здійснення контролю виникає потреба його класифікації.

Рис. 3.1. Елементи організації внутрішнього контролю за дотриманням вимог щодо виконання зобов'язань підприємства *(сформовано автором на основі [33])*

Класифікація контролю за видами, в основному, розглядає функціональний характер діяльності, тобто які функції він виконує під час управління державою. За цією ознакою виділяють державний контроль, муніципальний, незалежний контроль й контроль власника.

Державний контроль проводять органи державної влади і управління. Муніципальний контроль проводять місцеві Ради народних депутатів і їх комісії. Незалежний контроль – аудиторський – здійснюють на госпрозрахункових засадах аудиторські фірми, які перевіряють достовірність звітних даних, балансів та надають консультаційні послуги з обліку, фінансів.

Контроль власника включає відомчий і внутрішньогосподарський. Відомчий контроль проводять контрольно-ревізійні підрозділи міністерств й відомств, котрі фінансуються за рахунок бюджету; внутрішній контроль здійснюють власники, бухгалтерські, фінансові та іншими функціональні службами підприємства.

За періодичністю здійснення контроль поділяють на попередній, поточний (оперативний) й наступний (ретроспективний).

Попередній контроль – це найбільш ефективний вид контролю. Йому притаманний попереджувальний характер оскільки здійснюється до виконання господарської операції для запобігання незаконним діям, неефективному використанню коштів й ухваленню необґрунтованих рішень. Він проводиться переважно на стадії погодження й затвердження кошторисів, договорів, під час підписання розпорядчих та виконавчих документів на здійснення господарських операцій.

Поточний (оперативний) контроль проводять в процесі виконання господарських операцій. Його виконують в основному служби внутрішнього контролю. До основних завдань поточного контролю належить встановлення відхилень під час виконання робіт з метою вжиття потрібних заходів щодо усунення негативних факторів й закріплення позитивного досвіду.

Наступний (ретроспективний) контроль проводять після завершення господарських операцій й закінченні визначеного звітного періоду. Його проводять всі контролюючі органи, на які покладено контроль за економічними

процесами у різних сферах маркетингової діяльності. У встановленні законності, правильності і економічної доцільності здійсненних господарських операцій, виявленні недоліків у діяльності підприємства, фактів безгосподарності й крадіжок полягає основна ціль наступного контролю. За його підсумками розробляють заходи щодо ліквідації наявних недоліків і усунення причин й умов їх виникнення.

За інформаційним забезпеченням виділяють документальний та фактичний контроль.

Документальний контроль передбачає встановлення суті і достовірності господарської операції на основі первинної документації, облікових регістрів та звітності, де вона знайшла своє відображення у бухгалтерському, оперативному й статистичному обліку.

Фактичний контроль встановлює реальний стан об’єкта за допомогою вимірювання, перерахунку, лабораторних аналізів тощо. Його завданням є забезпечення безумовної достовірності контрольних показників. До об’єктів фактичного контролю належать: готівкові кошти в касі, основні засоби, нематеріальні активи, готова продукція, незавершене виробництво.

Фактичний та документальний контроль взаємопов’язані і загальне їх застосування дозволяє встановити дійсний стан об’єктів, розробити заходи з усунення недоліків.

Основними прийомами документального контролю є такі:

– нормативно-правова перевірка (визначення законності здійснених розрахункових операцій);

– арифметична перевірка (встановлення правильності підрахунків й виявлення відхилень, котрі приховані за неправильними арифметичними діями);

– формальна перевірка (виявлення правильності й повноти оформлення документів з обліку операцій із забезпечення виконання зобов’язань);

– зустрічна перевірка (отримання підтвердження контролером в письмовій формі від третіх осіб для встановлення реальності залишків на рахунках розрахунків);

– економічна перевірка (визначення доцільності й економічної вигоди операцій з обліку виконання зобов'язань підприємства);

– взаємна перевірка (зіставлення первинних документів із обліковими регістрами);

– логічна перевірка (виявлення об'єктивної можливості документально оформлених господарських операцій з обліку зміни зобов'язань).

Методами фактичного контролю є:

– інвентаризація (визначення правильності розрахунків із кредиторами різними способами, обґрунтованості та реальності сум кредиторської заборгованості). Так, за розрахунками з іншими підприємствами перевіряючим потрібно отримати виписку із особового рахунку за кожним кредитором. Контрагенти можуть підтвердити заборгованість, або вказують свої заперечення, зазначаючи при цьому суму розходжень. Акт інвентаризації відповідної форми використовують для узагальнення результатів інвентаризації із постачальниками й кредиторами. За розрахунками у межах діяльності підприємства також організовують їх взаємозвірку, що дозволяє підтвердити достовірність й реальність заборгованості. За умови, коли під час інвентаризації заборгованості виявляють заборгованість, термін позовної давності котрої вже минув, до акта інвентаризації потрібно скласти довідку;

– службове розслідування (прийоми перевірки додержання посадовими особами, а також робітниками й службовцями нормативно-правових актів, які регулюють виробничі відносини в різних галузях економічної діяльності, застосовуються під час перевірки скарг працівників, вивченні причин порушення чинного законодавства, завданні матеріальних збитків тощо);

– одержання письмових пояснень персоналу, керівництва й незалежних третіх осіб (записуються у вигляді протоколу чи короткого конспекту).

Основними напрямками, за якими здійснюють аналітичні процедури під час контролю зобов'язань є:

1) оцінювання ступеня ймовірності заборгованості. Для цього застосовують матеріали звіряння розрахунків за кожним видом розрахунків. В

випадку відсутності результатів звіряння розрахунків або коли дані звірення викликають сумніви, контролер має провести вибіркове звірення розрахунків.

2) перевірка зв’язку між платежами, витратами й іншими рахунками;

3) порівняння помісячної інформації про залишки на рахунках із рахунками відповідних періодів попереднього року для виявлення тенденцій і коливань;

4) перевірка за суттю.

МСА №400 “Оцінка ризиків і внутрішній контроль” встановлено характер процедур внутрішнього контролю, а також окремі обмеження стосовно доказовості отриманих результатів.

У стандарті зазначено, що процедури внутрішнього контролю мають вимагати:

- визначення необхідного санкціонування виконання операцій;
- перевірку виконавчої дисципліни працівників підприємства;
- періодичні перевірки, аналіз й звірки рахунків;
- контроль умов діяльності й використання комп'ютерних інформаційних систем;
- складання контрольних розрахунків, оборотних відомостей за рахунками;
- перевірку додержання графіку документообігу;
- зіставлення затверджених внутрішніх правил із зовнішніми джерелами даних;
- зіставлення загальної величини наявних оборотних засобів, вартості цінних паперів й товарно-матеріальних цінностей із тим, що записано у облікових реєстрах;
- порівняння й аналізу фінансових результатів діяльності підприємства із показниками бізнес-плану.

Ефективність контролю економічної діяльності, зокрема, операцій щодо виконання зобов’язань підприємства й фактів їх зміни залежить від раціональної його організації і чітко сформованої методики. Ця методика передбачає послідовний перелік етапів, методів й прийомів контролю і

відповідних розроблених робочих документів контролера для проведення внутрішнього контролю обраного об’єкта і грунтується на визначеному переліку систематизованих джерел інформації. Проте на сьогоднішній день наявна проблема відсутності методики внутрішнього контролю, яка б враховували факти зміни зобов’язань за різних обставин [45].

З’ясовано, що методика внутрішнього контролю передбачає в основному перевірку факту виконання зобов’язань підприємством, проте не враховує можливості їх зміни за різних умов, зокрема, через надання й отримання знижок; укладання договору постачання, договору цесії; зміни осіб у зобов’язаннях; зміни зобов’язань засновників в засновницькому договорі, що й зумовлює потребу її розробки у частині відображення і перевірки фактів зміни зобов’язань підприємства.

Перевірка правильності документування оприбуткування та постачання товарно-матеріальних цінностей, виконання робіт чи надання послуг є подальшим етапом після методичної стадії контролю. На цьому етапі увага контролера зосереджена на перевірці оформлення первинних облікових документів (товарно-транспортних накладних, рахунків, рахунків-фактур, розрахунково-платіжних документів) щодо наявності усіх необхідних реквізитів; відповідності даним, що вказані у договорі. Якщо ж первинні документи є неправильно оформлені, а також у недостатній кількості подані, то виникає ризик того, що їх можуть не визнати як підтверджувальні документи. Саме для уникнення виникнення цього ризику виникає потреба проведення попереднього контролю первинного обліку операцій із забезпечення виконання зобов’язань, що дає змогу контролеру оцінити якість первинних документів й забезпечити достовірну підготовку до проведення основних контрольних процедур.

Особливе значення має встановлення обґрунтованості і правильності відображення в обліку фактів зміни зобов’язань й причин їх зміни внаслідок надання і отримання знижок.

На рис. 3.2. зазначені усі етапи проведення внутрішнього контролю за операціями щодо забезпечення виконання й зміни зобов’язань.

Рис. 3.2. Методика внутрішнього контролю із забезпечення виконання й зміни зобов'язань підприємства *(сформовано автором на основі [45])*

Контроль розрахунків з кредиторами неможливо здійснити без нормативно-правового й інформаційного забезпечення. Джерела інформації, потрібні для виконання контрольних процедур, можна розділити на дві групи – зовнішні і внутрішні (табл. 3.1).

При проведенні контролю розрахунків ТзОВ “Корадо Каннінг Інкорпорейтед” керуються чинними нормативними документами та внутрішніми регламентами контролюючих органів.

Під час контролю перевіряють дотримання положень Закону України “Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні, НП(С)БО 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”, НП(С)БО 11 “Зобов’язання”.

Таблиця 3.1.

Джерела інформації внутрішнього контролю розрахунків з кредиторами

№ з/п	Законодавча група	Джерела інформації	Використання в контрольному процесі
Зовнішні джерела			
1.	Законодавча база	Закони України: “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність”, “Про оподаткування прибутку підприємств”, Цивільний та Господарський Кодекси України, НП(С)БО 11 “Зобов’язання”, законодавчі акти різних рівнів	Контроль за законністю здійснених розрахункових операцій
2.	Інші зовнішні джерела інформації	Листи, повідомлення інших осіб (підрядників, постачальників, податкових органів) про проведення розрахунків з підприємством, що перевіряється, інформація про курси іноземних валют, встановлені НБУ тощо	Підтвердження реальності сформованої суми
Внутрішні джерела			
3.	Внутрішні розпорядчі документи	Установчі документи, положення про службу внутрішнього контролю, положення про відокремлені підрозділи, положення про облікову політику, накази на відрядження працівників підприємства, посадові інструкції функціональних працівників	Контроль правильності виконання зобов’язань підприємства відповідно до визначених всередині підприємства норм
4.	Господарські договори	Договори постачання; купівлі-продажу; найму (оренди) будівлі або іншої капітальної споруди, транспортного засобу; ренти; підряду; прокату; про надання послуг; перевезення вантажу; доручення; комісії тощо	Контроль за наявністю договору

Продовження табл. 3.1

5.	Первинні документи	Рахунок, рахунок-фактура, накладні, товарно-транспортні накладні, податкові накладні, акт приймання-передачі основних засобів та інших необоротних активів, Журнали обліку вантажів, що надійшли, акти приймання матеріалів, довідки та розрахунки бухгалтерії, акти приймання робіт, послуг, авіа-накладні, залізничні накладні; коносаменти, пакувальні листи, приймальні акти, платіжні доручення, платіжні вимога-доручення, видаткові й прибуткові касові ордери, виписки банку, векселі	Перевірка правильності й своєчасності облікового відображення операцій з виникнення і погашення зобов'язань
6.	Дані рахунків бухгалтерського обліку	53 "Довгострокові зобов'язання з оренди", 54 "Відстрочені податкові зобов'язання", 55 "Інші довгострокові зобов'язання", 63 "Розрахунки з постачальниками та підрядниками", 64 "Розрахунки за податками і платежами"	Перевірка отримання своєчасних й всебічних даних про позикові джерела формування засобів підприємства
7.	Облікові регістри	Журнал 1, 3, 5, 6 та аналітичні відомості до них, Головна книга, оборотно-сальдова відомість	Контроль за своєчасним обліком руху первинних документів
8.	Фінансова звітність	"Баланс", "Звіт про фінансові результати", "Звіт про рух грошових коштів"	Контроль надання правдивої й неупередженої інформації щодо стану розрахунків з кредиторами підприємства
9.	Статистична звітність	Ф. №1-Б "Звіт про фінансові результати і дебіторську та кредиторську заборгованість"	
10.	Інші внутрішні джерела інформації	Акти перевірок податкових й інших контролюючих органів, результати перевірок за попередні періоди, письмові пояснення працівників, бізнес-план, вантажні митні декларації, претензії, фінансовий план, технічна документація з технології виробництва продукції, робіт та послуг, міжнародні й національні стандарти, технічні умови якості продукції, сертифікати якості продукції, проектно-технічна документація тощо	Контроль за достовірністю розрахунків, виявлення необґрунтованих претензій

Примітка. Табл. 3.1 складено на основі даних джерела [5, с. 128]

Отже, класифікація інформаційного забезпечення внутрішнього контролю забезпечення виконання й зміни зобов'язань підприємства перед постачальниками має на меті всебічне інформування працівників, зайнятих в контрольному процесі, щодо стану і зміни у функціонуванні обраного об'єкта контролю.

Всебічне застосування різних форм і методів контролю за станом розрахунків підприємства з постачальниками й різними кредиторами, створення дієвого механізму документообігу на усіх стадіях контрольного процесу забезпечує керівництво суб’єкта господарювання правдивою й повною інформацією для ухвалення управлінських рішень.

3.2. Використання аналізу кредиторської заборгованості під час контролю та формування інформаційної бази управління

Кредиторська заборгованість підприємства є важливим джерелом формування позикового капіталу. Вона виникає у результаті того, що частина грошових коштів на певний час затримується у господарському обороті, тобто підприємство із певною затримкою виконує свої фінансові зобов'язання.

Показники фінансово-господарської діяльності підприємства значно залежать від раціонального управління його фінансовими потоками. Управління кредиторською заборгованістю належить до важливих завдань загального управління фінансовими ресурсами підприємства. Завдяки всебічному й об’єктивному аналізу інформації яка характеризує зміни, що впливають на величину кредиторської заборгованості, для оцінювання можливих коливань фінансових результатів й збереження необхідного рівня платоспроможності, можливе процес ефективного управління кредиторською заборгованістю підприємства.

Управління кредиторською заборгованістю передбачає аналіз джерел її виникнення, управління, контроль й вибір кредитної політики.

Метою аналізу кредиторської заборгованості є: оцінювання платіжної дисципліни кредиторів; аналіз ризиків виникнення кредиторської заборгованості; виявлення у структурі кредиторської заборгованості зобов’язань, термін погашення яких минув; розробка оптимальної політики, спрямованої на прискорення розрахунків й зниження ризику неплатежів [71].

Аналіз кредиторської заборгованості здійснюється у певній послідовності за такими етапами:

1) оцінювання величини, структури й динаміки кредиторської заборгованості за видами із застосуванням прийомів горизонтального та вертикального аналізу;

2) розкриття структури кредиторської заборгованості за термінами утворення для з’ясування стану платіжної дисципліни;

3) комплексне оцінювання кредиторської заборгованості з використанням відносних показників;

4) порівняльний аналіз дебіторської й кредиторської заборгованості [66].

На основі аналізу кредиторської заборгованості:

– визначають, як змінилась величина боргових зобов’язань в порівнянні із початком року або іншим періодом;

– визначають оптимальне співвідношення дебіторської й кредиторської заборгованості;

– встановлюють та оцінюють ризики кредиторської заборгованості, її вплив на фінансове становище підприємства, визначають допустимий рівень цього ризику й заходи щодо його зниження;

– прогнозують стан боргових зобов'язань підприємства у межах поточного року, що дозволяє поліпшити фінансові результати його діяльності.

Джерелами даних для аналізу кредиторської заборгованості є бухгалтерська звітність – ф. №1 “Баланс” (додатки Д, Ж), ф. №2 “Звіт про фінансові результати” (додатки Е, З), ф. №5 “Примітки до річної фінансової звітності”, інформація аналітичного й синтетичного обліку, інвентаризації розрахунків, акти та довідки різних перевірок, аудиторські висновки й інша документація, що узагальнює результати контролю, внутрішня звітність.

Методика проведення аналізу й результати аналізу мають розкривати взаємозв’язок між даними про стан кредиторської заборгованості за звітний період, загальними тенденціями зміни суми кредиторської заборгованості, прийнятими рішеннями, що дозволяє оцінити результати діяльності

підприємства, ефективність управлінських рішень і спрогнозувати діяльність суб'єкта на майбутній період. Результати аналізу є для аналітиків базою для складання прогнозів, котрі можуть безпосередньо впливати на рішення, що приймають користувачі фінансових звітів.

Важливим етапом аналізу кредиторської заборгованості є розкриття її складу й структури. При цьому найбільший інтерес має оцінювання динаміки й структури кредиторської заборгованості у загальній сумі та у розрізі кредиторів. Проведемо аналіз кредиторської заборгованості ТзОВ "Корадо Каннінг Інкорпорейтед" у динаміці за 2018-2020 рр., з оформленням результатів у табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Аналіз складу і структури кредиторської заборгованості ТзОВ "Корадо Каннінг Інкорпорейтед" за 2018-2020 рр.

Статті кредиторської заборгованості	2018 рік		2019 рік		2020 рік		Темп зміни 2020 року до			
							2018 року		2019 року	
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	в сумі, тис. грн.	в питомій вазі, %	в сумі, тис. грн.	в питомій вазі, %
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	19965,8	40,8	16622,2	30,2	23669,6	32,7	3703,8	-8,1	7047,4	2,5
Короткострокові кредити банків	16696,8	34,1	21696,8	39,4	26336,9	36,4	9640,1	2,3	4640,1	-3,0
Поточні зобов'язання за розрахунками:										
-з бюджетом	62,2	0,1	117,0	0,2	462,2	0,6	400,0	0,5	345,2	0,3
- зі страхування	31,5	0,1	43,4	0,1	-	-	-31,5	-0,1	-43,4	-0,1
-з оплати праці	85,8	0,2	188,7	0,3	252,9	0,4	167,1	0,2	64,2	0,1
Інші поточні зобов'язання	12100,1	24,7	16424,1	29,8	21722,1	30,0	9622,0	5,3	5298,0	0,2
Разом	48942,2	100	55092,2	100	72443,7	100	23501,5	x	17351,5	x

Примітка. Табл. 3.2 складена на основі даних фінансової звітності підприємства

Дані таблиці 3.2 можна показують, що загальна величина кредиторської заборгованості по ТзОВ “Корадо Каннінг Інкорпорейтед” на кінець 2020 року збільшилась майже у півтора раза порівняно з 2018 роком (а саме на 23501,5 тис. грн.) та на 17351,5 тис грн. порівняно з 2019 роком і становила 72443,7 тис. грн. Найбільшу частку у структурі кредиторської заборгованості підприємства займає кредиторська заборгованість за короткостроковими кредитами банків. Протягом трьох років її частка залишається на рівні близько 34-39% і на кінець 2020 року її частка становила 36,4 %. На збільшення заборгованості вплинуло збільшення в звітному році суми банківського кредиту на 4640,1 тис. грн. Друге місце посідає кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги – її питома вага у поточних зобов’язаннях від 30,2 % до 40,8 %. Досить значну частку складають інші поточні зобов’язання, які в звітному році відносно попередніх років суттєво зросли та становили 30 % Щодо поточних зобов’язань підприємства за розрахунками, то найбільшу питому вагу у них займає заборгованість перед бюджетом, зокрема в 2020 році підприємство заборгувало 462,2 тис. грн. бюджету, проте повністю розрахувалось за борговими зобов’язаннями минулих років зі страхування, та має значну заборгованість з оплати праці (252,9 тис. грн.).

Збільшення кредиторської заборгованості не слід однозначно оцінювати негативно як зростання боргів підприємства перед кредиторами, погашення яких спричинить відтік ресурсів, погіршення його фінансового стану. Адже кредиторська заборгованість – це альтернатива короткотермінового фінансування діяльності підприємства, причому досить вигідна, так як невиплачена короткотермінова кредиторська заборгованість є джерелом безвідсоткового боргового фінансування [41, с. 294].

Збільшення кредиторської заборгованості, з однієї сторони, може свідчити про позитивні зміни, так як не вилучаються кошти з обороту. Але з іншої сторони, контрагенти можуть втратити до підприємства довіру й відмовляться надавати товари (роботи, послуги) за несвоєчасні розрахунки з ними.

Графічно динаміку зміни кредиторської заборгованості і її структурних складових на досліджуваному нами підприємстві зобразимо на рис. 3.3.

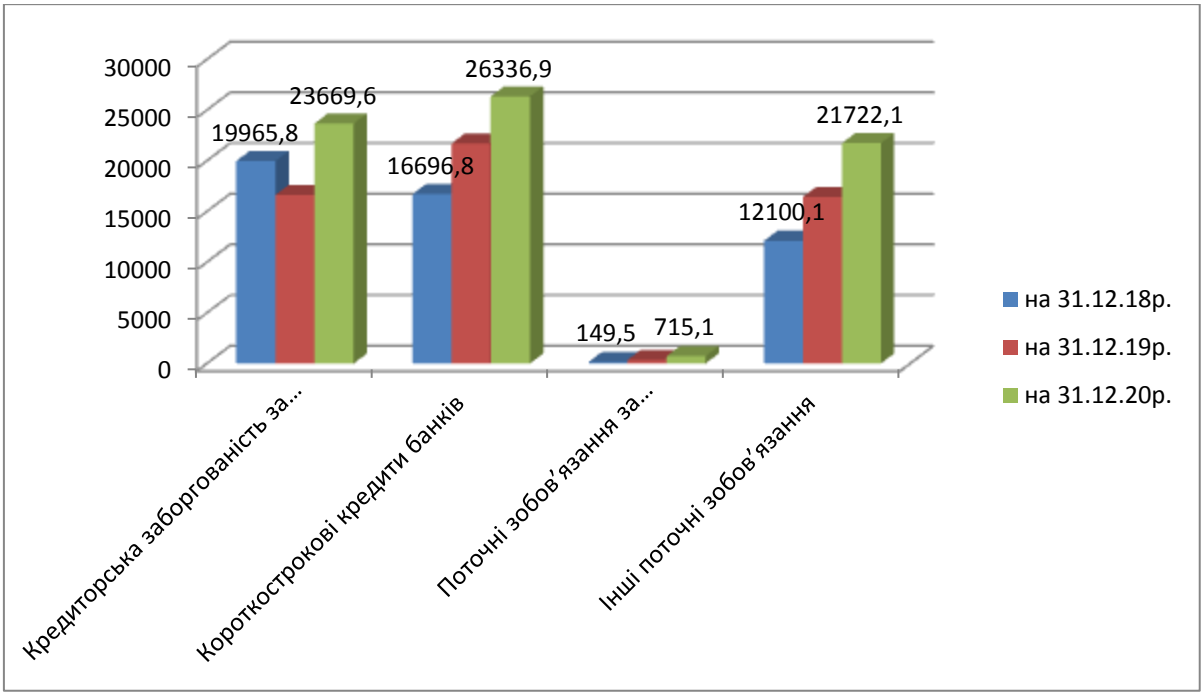

Рис. 3.3. Динаміка кредиторської заборгованості ТзОВ “Корадо Каннінг Інкорпорейтед” за 2018-2020 рр.

Методика аналізу кредиторської заборгованості включає визначення питомої ваги заборгованості підприємства у його загальних зобов’язаннях (табл. 3.3).

Отже, за даними табл. 3.3 можна зробити висновок, що кредиторська заборгованість впродовж 2018-2020 років складала більше 86% вартості усього майна підприємства. В звітному році вказаний показник становив близько 100% частки зобов’язань й більше 86% вартості усього майна. У складі зобов’язань кредиторська заборгованість займає 100 %, оскільки довгострокові зобов’язання на підприємстві відсутні.

Кредиторська заборгованість складає значну частку у формуванні майна підприємства, так як більшість новостворених підприємств з метою придбання основних й оборотних засобів використовують банківські й товарні кредити. Далі якщо підприємство успішно функціонує на ринку, частка кредиторської заборгованості у загальній структурі джерел утворення майна має зменшуватися й коливатися на рівні 40%.

Таблиця 3.3

Визначення частки кредиторської заборгованості у зобов'язаннях і загальному майні ТзОВ "Корадо Каннінг Інкорпорейтед" за 2018-2020 рр.

Стаття	за даними балансу на поч. року		
	2018	2019	2020
Кредиторська заборгованість, тис. грн.	48942,2	55092,2	72443,7
% у зобов'язаннях	100,0	100,0	100,0
% у майні	86,9	86,3	86,3
Всього зобов'язань, тис. грн.	48942,2	55092,2	72443,7
Всього майна, тис. грн.	56311,5	63836,8	83893,4

Примітка. Табл. 3.3 складена на основі даних фінансової звітності підприємства

Кредиторська заборгованість ТзОВ "Корадо Каннінг Інкорпорейтед", як і будь-якого підприємства має прямий вплив на забезпечення фінансової стійкості підприємства. На це вказують показники ліквідності й показники ринкової стійкості, котрі розраховують за участі балансових показників кредиторської заборгованості.

У випадку, коли сума поточних (оборотних) активів є більшою за суму короткострокових зобов'язань, то підприємство є ліквідним.

Розрахуємо коефіцієнти ліквідності досліджуваного підприємства у динаміці та оформимо результати в табл. 3.4.

Коефіцієнт поточної ліквідності вказує на частину поточних зобов'язань, яку підприємство здатне погасити за рахунок найбільш ліквідних оборотних активів – грошових коштів і їх еквівалентів, фінансових інвестицій. За умови своєчасного проведення розрахунків з дебіторами даний показник вказує на платіжні можливості підприємства з погашення поточних зобов'язань.

Тобто, можна зробити висновок, що підприємство є ліквідним. Це характеризує значення коефіцієнта загальної ліквідності, який перевищує 1. У 2020 році цей показник порівняно із двома попередніми періодами дещо знизився, але це не вплинуло на можливості підприємства частково

розрахуватись за борговими зобов'язаннями своїми оборотними активами, що є на балансі.

На досліджуваному підприємстві на жаль спостерігається тенденція до зменшення можливості погашення поточних зобов'язань за умови своєчасного здійснення розрахунків з дебіторами, про що свідчать проведені розрахунки показника поточної ліквідності.

Таблиця 3.4

Аналіз ліквідності ТзОВ "Корадо Каннінг Інкорпорейтед" за 2018-2020 рр.

Показник	Формула розрахунку	Роки			Абсолютне відхилення (+,-) 2020 року від	
		2018	2019	2020	2018	2019
		1	2	3	4	5
Показники ліквідності:						
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Грошові активи / Поточні зобов'язання	0,5	0,3	0,02	-0,48	-0,28
Коефіцієнт загальної ліквідності	Оборотні активи / Поточні зобов'язання	0,79	0,75	0,76	-0,03	0,01
Коефіцієнт поточної (швидкої) ліквідності	(Оборотні активи – Запаси) / Поточні зобов'язання	0,48	0,29	0,41	-0,07	0,12

Примітка. Табл. 3.4. складена на підставі даних фінансової звітності підприємства

Коефіцієнт абсолютної ліквідності характеризує частку короткострокових зобов'язань, яку підприємство здатне погасити найближчим часом, не очікуючи на оплату дебіторської заборгованості або реалізації інших активів.

Проведені розрахунки показують, що коефіцієнт абсолютної ліквідності протягом аналізованих років є дуже низьким, що свідчить про неспроможність підприємства негайно погасити короткострокові зобов'язання за рахунок власних вільних коштів, котрі знаходяться на рахунках у банку. Проте, враховуючи наявність залишку грошових коштів на банківському рахунку, бачимо, що вказаний показник мав найкраще значення у 2018 році.

Графічно зміни розрахованих вище показників ліквідності відобразимо на рис. 3.4..

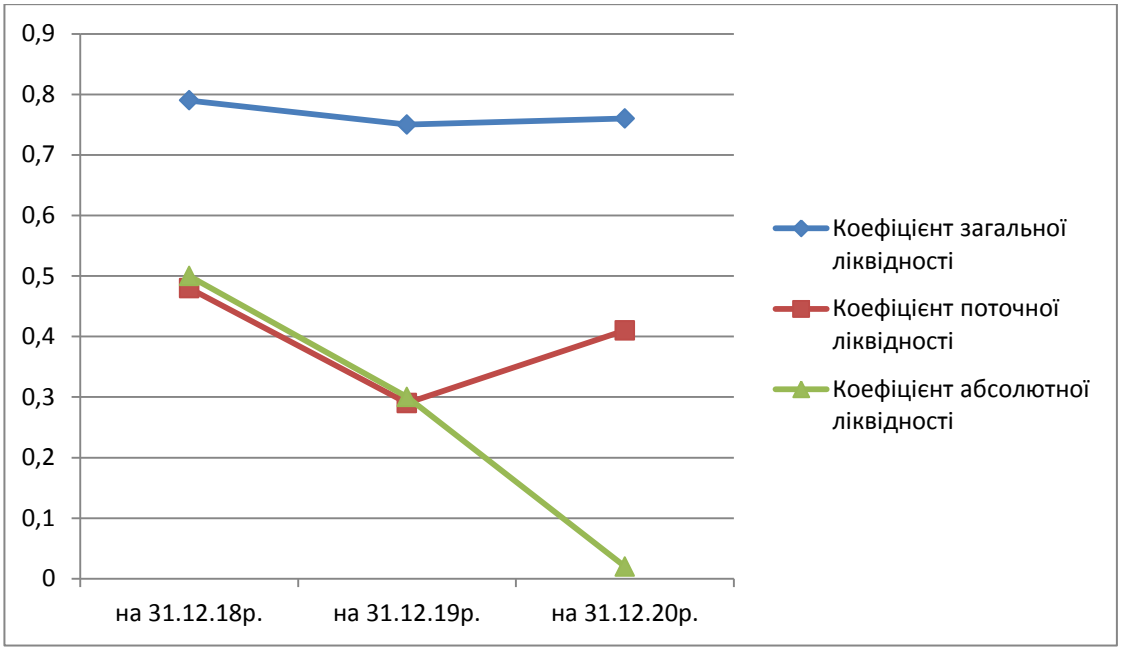

Рис. 3.4. Зміна ліквідності ТзОВ “Корадо Каннінг Інкорпорейтед” за 2018-2020 рр.

Отже, показники ліквідності на ТзОВ “Корадо Каннінг Інкорпорейтед” за 2018-2020 рр. загалом є невисокі, проте не зважаючи на їх значення в підприємство здатне погасити свої боргові зобов’язання за рахунок оборотних активів.

Враховуючи вищенаведене потрібно зазначити, що для забезпечення належних показників ліквідності підприємства і відповідно та на цій основі його платоспроможності варто здійснювати постійний моніторинг основних напрямків господарської діяльності підприємства, пильнувати за співвідношенням засобів, які має у розпорядженні досліджуване підприємство та його поточними й перспективними зобов’язаннями. Крім цього важливе значення має дослідження й характеристика статей балансу, які вказують на платіжні засоби і зобов’язання суб’єкта господарювання, а також оцінювання фінансових результатів, що дозволить здійснити прогнозування надходжень грошових коштів.

Однією із етапів аналізу короткотермінових зобов'язань є оцінювання динаміки показників оборотності кредиторської заборгованості (Окз):

$$Окз = Т / КЗ_{сер} \quad (3.1),$$

де: Окз – кількість оборотів кредиторської заборгованості підприємства у періоді;

Т – загальна сума товарообороту підприємства у цьому періоді;

$КЗ_{сер}$ – середній залишок кредиторської заборгованості у цьому періоді [38, с. 537].

Розрахуємо середній період оплати кредиторської заборгованості. Період погашення кредиторської заборгованості (ППкз) встановлюють у днях шляхом відношення середнього значення залишку кредиторської заборгованості до одноденного обороту за закупівельними цінами у поточному періоді:

$$ППкз = (КЗ_{сер} * Д)/Т \quad (3.2),$$

де: ППкз – середній термін погашення кредиторської заборгованості;

Д – кількість днів в цьому періоді.

Підставивши необхідні значення показників у наведені формули, отримаємо такі результати:

$Окз_{2018}$ = 59410,2/48942,2=1,2 (оберти)

$Окз_{2019}$= 75580,9/55092,2=1,4 (обертів)

$Окз_{2020}$ =124168,0/72443,7=1,7 (обертів)

$ППкз_{2018}$ = (48942,2*365)/ 59410,2=300,7 (дні)

$ППкз_{2019}$ = (55092,2*365)/ 75580,9=266,1 (днів)

$ППкз_{2020}$ = (72443,7*365)/ 124168,0=212,9 (дні)

Тобто, у роботі підприємства мають місце постійні коливання щодо періоду оплати кредиторської заборгованості (якщо у 2018 році він є максимальний – 300,7 дні, то у 2019 році скорочується до 266,1 днів, а вже в звітному році цей період ще зменшується до 212,9 дні. Зростає відповідно і кількість обертів кредиторської заборгованості за період (найменшу кількість обертів кредиторська заборгованість змогла зробити у 2018 році – 1,2 оберти й найбільшу в 2020 році, де період погашення був найменшим – 1,7 обертів на рік).

Проаналізуємо, як вплинули зміни у складі кредиторської заборгованості на прибутковість ТзОВ “Корадо Каннінг Інкорпорейтед”. Для цього побудуємо порівняльну таблицю (табл. 3.5.)

Таблиця 3.5.

Порівняння кредиторської заборгованості та нерозподілених прибутків ТзОВ “Корадо Каннінг Інкорпорейтед” за 2018-2020 рр.

Стаття	За даними балансу на початок року		
	2018	2019	2020
	1	2	3
Кредиторська заборгованість, тис. грн.	48942,2	55092,2	72443,7
Нерозподілені прибутки, тис. грн.	1116,6	1375,3	2705,1
Відношення прибутку до заборгованості, %	2,3	2,5	3,7

Примітка. Табл. 3.5 складена на основі даних фінансової звітності підприємства

Дані табл. 3.5 засвідчують, що, починаючи з 2018 року, підприємство суттєво збільшувало свою заборгованість, разом з тим нерозподілені прибутки по відношенню до заборгованості зростали також.

З метою поліпшення фінансового стану досліджуваного підприємства необхідно регулярно слідкувати за співвідношенням дебіторської й кредиторської заборгованості, їх величинами, показниками оборотності й періодом погашення заборгованості.

Графічно результати порівняльного аналізу дебіторської й кредиторської заборгованості зображені на рис. 3.5.

Тобто, враховуючи збільшення обсягу продажів за аналізовані періоди на підприємстві, сума дебіторської заборгованості є переважаючою над кредиторською, що свідчить про правильну кредитну політику керівництва. Проте, враховуючи що рівень інфляції є достатньо високим, перевищення дебіторської заборгованості може створити загрозу фінансовій стійкості підприємства.

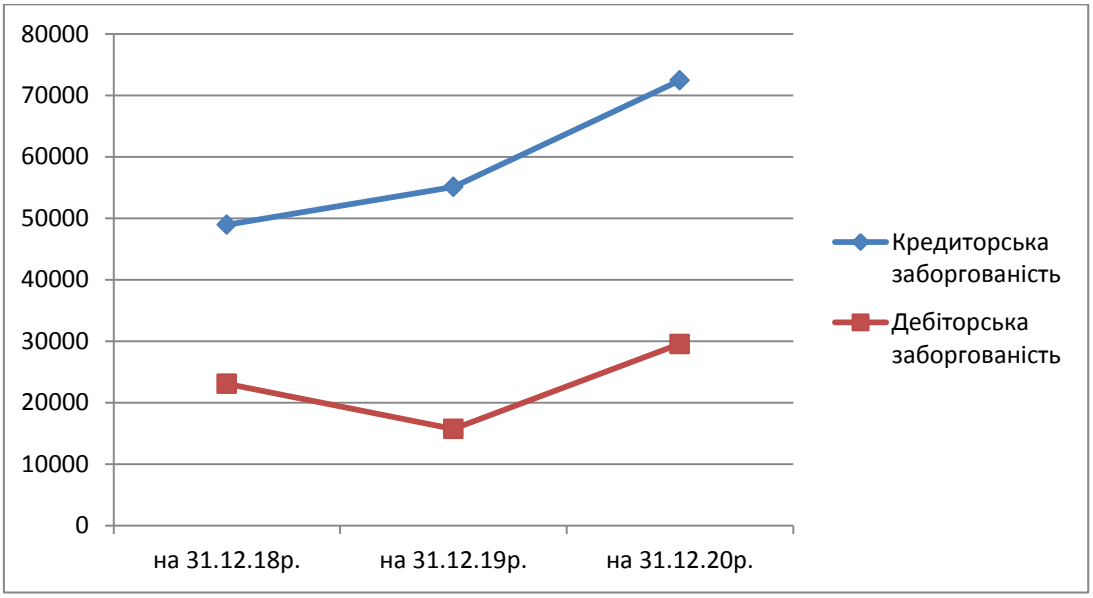

Рис. 3.5. Динаміка дебіторської та кредиторської заборгованості ТзОВ “Корадо Каннінг Інкорпорейтед” за 2018-2020 рр.

Таким чином, оцінювання впливу балансових залишків дебіторської й кредиторської заборгованості на фінансове становище підприємства потрібно здійснювати з урахуванням рівня платоспроможності і відповідності періодичності перетворення дебіторської заборгованості у грошові кошти наявній періодичності погашення кредиторської заборгованості.

3.3. Документування, узагальнення і реалізація результатів контролю розрахунків з кредиторами

Під час здійснення контролю кожний контролер вирішує проблему ведення робочих документів. Кожна перевірка разом з її результати мають бути документально оформлені. Окремі труднощі з належною організацією контролю, створенням можливості перевірки роботи контролера, поліпшенням її якості, пов’язані з недосконалістю єдиних загальноприйнятих підходів до ведення документів контролю, форми, структури, складу та їх змісту. Часто проблема ускладнюється через відсутність в контролерів потрібного досвіду складання документів при перевірці підприємств з урахуванням конкретних

умов їхньої діяльності, ситуації, котра склалася. Під час контролю виявляють невідповідності між показниками звітності й реальним станом активів та зобов'язань чи інше перекручення у відображенні записів в реєстрах обліку. Такі невідповідності кваліфікують як шахрайство або помилка.

Документування процесу контролю починають зі складання плану контролю і визначення завдань. У плані вказують дату здійснення контролю, його вид, витрати часу у днях, за який період проводиться контроль, термін проведення і т. д.

Вивчивши дані про фінансово-господарську діяльність ТзОВ “Корадо Каннінг Інкорпорейтед” й з урахуванням поставлених у розпорядження завдань, керівник групи складає програму контролю. Приклад програми контролю кредиторської заборгованості та інших зобов'язань наведений у додатку Т.

Програма включає перелік конкретних питань, котрі підлягають перевірці, період, за який має бути проведена перевірка, вказують також методи її здійснення. Після розробки програми контролю контролер формує робочий план проведення контролю, котрий затверджується в керівника ревізійної бригади. У робочому плані конкретизується програма контролю.

Перебуваючи у стосунках з різними установами, організаціями й особами, підприємство має певні зобов’язання. Кредиторська заборгованість є одним із джерел утворення засобів підприємства. У зв’язку з цим, проведення контролю кредиторської заборгованості є потрібним для надання правдивої й повної інформації керівництву для прийняття управлінських рішень із визначення фінансового становища підприємства, результатів його діяльності й перспектив розвитку.

Перевірка розрахунків із постачальниками й підрядниками починається з встановлення наявності і правильності оформлення документів, які визначають права і обов’язки сторін з постачання ресурсів.

Одним із напрямів контролю операцій із забезпечення виконання зобов’язань й фактів їх зміни є перевірка наявності, а також правильності оформлення (відповідності вимогам діючого законодавства) господарських

договорів, які були укладені підприємством. В першу чергу, контролер перевіряє договори за формою їх укладання. У Цивільному кодексі України чітко визначено види договорів, котрі виділені у певні групи [70].

Так як фінансовий стан підприємства залежить від своєчасності й повноти розрахунків із постачальниками (підрядниками), а також покупцями (замовниками) і щоб вимагати від боржників погашення заборгованостей, підприємству потрібно чітко знати їхні реальні суми і їхнє документальне обґрунтування. Звіряння розрахунків між контрагентами полягає у:

- звірянні інформації обох сторін щодо обраного об’єкта (надходження товару (робіт, послуг), здійснення оплат тощо);

- встановленні обґрунтованих розходжень (відмінностей);

- приведенні облікових даних у відповідність з реальними показниками (ураховуючи наявні первинні документи).

Розрахунки можна звіряти з одним, кількома чи усіма контрагентами підприємства. Також, з кожним конкретним контрагентом звіряння можна проводити у розрізі одного окремого або усіх укладених договорів. Період звіряння розрахунків можна починати з дати:

- здійснення попереднього звіряння;

- початку дії договору (при звірянні за одним договором);

- початку договірних відносин (за умови звіряння за всіма договорами з певним контрагентом) [43, с. 620-621].

Охарактеризуємо процес документообігу й первинного обліку документів на ТзОВ “Корадо Каннінг Інкорпорейтед” для контролю розрахунків з постачальниками. Процес контролю передбачає три послідовних етапи.

Перший етап включає такі процедури:

1) одержання первинного документу відповідальною особою, бухгалтером (в основному через водія у день звітування);

2) оформлення обов'язкових реквізитів документу (дата, підписи відповідальних осіб, печатка);

3) надходження документу у бухгалтерію;

4) проведення формальної перевірки первинного документу;

5) оброблення документу (кодування, таксування, групування);

6) створення на основі первинного документу електронного носія за допомогою програмного забезпечення із заповненням усіх необхідних реквізитів;

7) передання первинного документу на зберігання.

На другому етапі відбувається:

1) створення поточної відомості розрахунків із кредиторами;

2) проведення звіряння взаєморозрахунків між контрагентами із підписанням акту звіряння обома сторонами щомісяця на останнє число;

3) визначення нових, непостійних контрагентів й контроль розрахунків з ними;

5) коригування електронного документу, за потреби.

На завершальному етапі контролю розрахунків працівники бухгалтерії підприємства здійснюють:

1) перевірку реальності кредиторської заборгованості на кінець місяця;

2) перевірку правильності відображення витрат й доходів згідно податкового законодавства.

У разі несвоєчасної оплати поставлених цінностей постачальники можуть передбачати в договорах розмір пені, яку підприємству необхідно оплатити у цьому випадку, результати такої перевірки контролер узагальнює в своєму робочому документі (табл. 3.6).

Під час перевірки наявності й правильності оформлення укладених господарських договорів можна виявити певні порушення, які підтверджують факт недійсності договорів. Такими порушеннями можуть бути: незавірення договору нотаріально; відсутність істотних умов договору; відсутність реквізитів сторін, що уклали договір; невідповідність підписів осіб, які мають на те повноваження; відсутність обов’язкових реквізитів у виставленій чи отриманій претензії.

Таблиця 3.6

Відомість узагальнення сум нарахованої пені, що підлягає сплаті підприємством _____ на “__” _____ 20__ р.*

Підстава постачання	Дата постачання	Вартість постачання, грн.	Строк оплат	Розмір пені за один день прострочення, грн.	Кількість днів прострочення	Сума пені, грн.
1	2	3	4	5	6	7
Разом						

Відповідальна особа _____ _____
(підпис) (ПІБ, посада)

**Примітка*. Запропоновано автором

За результатами дослідження документів перевіряючий робить висновки щодо відповідності й документального оформлення господарських операцій пов’язаних з надходженням, вибуттям, оплатою товарно-матеріальних цінностей та визначає документально підтверджену суму заборгованості між підприємствами.

Тобто, з огляду на наведене кожна перевірка має свої особливості, потребує докладного вивчення, аналізу отриманих для дослідження матеріалів і як результат формування документально обґрунтованого висновку із поставленого питання.

Якщо на підприємстві наявні розрахунки за претензіями, то їх перевіряють головний бухгалтер разом з юристом. Уважно переглядають кожну претензійну справу, її рух і стан на день перевірки.

Якщо ж претензії надійшли, то контролер має перевірити обов’язкову наявності наступних їх реквізитів:

– повне найменування й поштові реквізити заявника претензії та сторони, до якої її пред’являють; дату пред’явлення і номер претензії;

– обставини, на основі яких пред’явлена претензія; докази, котрі їх підтверджують; посилання на відповідні нормативні акти;

– вимоги заявника;

– суму претензії і її розрахунок;

– платіжні реквізити заявника;

– перелік документів, котрі додаються до претензії.

За кожною претензією потрібно перевірити її обґрунтованість та правильність оформлення документів, які узагальнюють у такому робочому документі (табл. 3.7).

Таблиця 3.7

Відомість перевірки обґрунтованості отриманих претензій від кредиторів підприємства _____ на “__” _____ 20__ р.*

Назва кредитора	Величина кредиторської заборгованості	Дата утворення заборгованості	Дата иа номер претензії	Підстава виставлення претензії	Згідно з актом звіряння від кредитора		Відхилення
					Сума, грн	Дата	
1	2	3	4	5	6	7	8

Відповідальна особа _____ _____
(підпис) (ПІБ, посада)

**Примітка*. Запропоновано автором

Коли на підприємстві виникають нестачі, тоді уповноважені працівники бухгалтерії мають здійснити перевірку розрахунків щодо відшкодування завданих збитків. У результаті цієї перевірки з’ясовують причини виникнення нестач, їх суми, встановлюють винних особи, які зобов’язані відшкодувати завдані збитки. Коли ж винні особи не встановлені, тоді сума нестач списується на витрати.

Під час перевірки розрахунків з постачальниками контролер складає допоміжну відомість (табл. 3.8.), у якій відображає залишки по рахунку і виявлені відхилення.

Як видно з таблиці, у ТзОВ “Корадо Каннінг Інкорпорейтед” не виявлено порушень правильності відображення розрахунків із постачальниками у бухгалтерському обліку.

Таблиця 3.8

Перевірка достовірності заборгованості за рахунком 631 “Розрахунки з вітчизняними постачальниками” у ТзОВ “Корадо Каннінг Інкорпорейтед” за 2020 рік*

Сальдо на рахунку 631, тис. грн.			Відхилення даних			
			Балансу від		Головної книги від	
У балансі	У головній книзі	За даними аналітичного обліку	Головної книги	Даних аналітичного обліку	Даних аналітичного обліку	Балансу
23669,6	23669,6	23669,6	-	-	-	-

**Примітка.* Табл. 3.8. складена на основі даних бухгалтерського обліку

Під час перевірки розрахунків з постачальниками ревізор проводить звірку розрахунків, яку оформляють Актом звірки розрахунків. В акті вказують назва, номер і дата документа й сума за цим документом згідно обліку підприємства-постачальника та підприємства-покупця. Приклад звірки розрахунків ТзОВ “Корадо Каннінг Інкорпорейтед” з постачальником подано у додатку Н. Зокрема, в результаті проведеної звірки розрахунків підтверджено реальність існування заборгованості як зі сторони постачальника так і зі сторони покупця.

Організація контролю – це комплекс заходів, які спрямовані на упорядкування й удосконалення методик та принципів контролю з метою підвищення ефективності управління фінансовим станом підприємства [27, с. 47].

Одним із завдань ефективної організації системи внутрішнього контролю операцій, які стосуються виконання договірних зобов’язань на підприємстві є регламентування процесу його здійснення – закріплення відповідного порядку виконання контролю в наказах або положеннях й формування системи внутрішніх розпорядчих документів.

Контроль мають здійснювати починаючи з відвантаження продукції, надходження розрахункових документів, їх оплати до надходження грошей від реалізації продукції на поточний рахунок підприємства. Таку перевірку здійснюють у рамках загального контролю на підприємстві.

Результати перевірки оформляють актом. В акті результатів інвентаризації розрахунків вказують назви рахунків, що підлягали інвентаризації записують суми непогодженої й простроченої дебіторської і кредиторської заборгованості а також безнадійних боргів. Аналіз матеріалів інвентаризації розрахунків дозволяє ревізору зосередити увагу на більш конкретній перевірці розрахунків, за якими встановлені окремі розбіжності.

За результатами проведення інвентаризації окремих статей балансу ТзОВ "Корадо Каннінг Інкорпорейтед" станом на 31 грудня 2020 року щодо розрахунків з кредиторами було виявлено наступне:

- кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги – 23669,6 тис. грн.;

- поточні зобов'язання за розрахунками: з бюджетом – 462,2 тис. грн.;

- інші поточні зобов'язання – 21722,1 тис. грн.

Сама наявність кредиторської заборгованості належить до негативних явищ і свідчить про порушення фінансової й розрахункової дисципліни. Контроль такої заборгованості бухгалтер проводиться з використанням бухгалтерського балансу, регістрів бухгалтерського обліку за рахунками 63 "Розрахунки з постачальниками та підрядниками", 64 "Розрахунки за податками й платежами", 65 "Розрахунки за страхування", 66 "Розрахунки з оплати праці", 67 "Розрахунки з учасниками", 68 "Розрахунки за іншими операціями", первинних документів щодо розрахунків з кредиторами, актів звірок.

На початку перевірки потрібно виявнити правильність відображення за статтями балансу відповідних залишків заборгованості. Для цього потрібно порівняти залишки за кожним видом розрахунків на початок періоду, що відображені у реєстрах аналітичного обліку та призначені для обліку таких розрахунків із залишками статей балансу.

Контролер повинен з'ясувати:

1) причини та винуватців утворення такої заборгованості;

2) реальність її погашення (наявність листів, актів звірок, розрахунків, де контрагенти визнають свою заборгованість);

3) дотримання термінів позовної давності;

4) заходи, котрі вживалися до її погашення;

5) дотримання правил проведення інвентаризації розрахунків з кредиторами.

Загальний перелік розроблених робочих документів під час контролю операцій із забезпечення виконання зобов'язань й фактів їх зміни наведена у табл. 3.9.

Таблиця 3.9

Перелік документів для проведення контролю операцій із розрахунків з кредиторами

Етап дослідної стадії контролю	Назва робочого документу	Призначення робочого документу
Контроль наявності й правильності оформлення згідно з чинним законодавством договорів, визначення основних кредиторів і порядку розрахунку з ними	Відомість характеристики договорів, укладених підприємством	Виявлення правильності оформлення договорів на наявність обов'язкових та додаткових умов і підтверджуючих первинних документів, інших необхідних позаоблікових документів
Контроль правильності розрахунків за невідфактурованими постачаннями, векселями виданими й виданими авансами, своєчасності пред'явлення претензій при порушенні договірних зобов'язань	Відомість перевірки обґрунтованості одержаних претензій від контрагентів підприємства	Перевірка обґрунтованості нарахування й сплати нарахованої пені і правильності віднесення штрафних санкцій за недотримання умов договору на витрати підприємств
	Відомість узагальнення сум нарахованої пені, яка підлягає сплаті підприємством	
	Відомість правильності відображення операцій з переведення боргу на підприємстві	Перевірка факту наявності заборгованості за укладеними договорами на визначену дату, причин зміни боржника й кредитора і доцільності проведених операцій
Контроль правильності розрахунку курсових різниць. Визначення обґрунтованості й правильності відображення у бухгалтерському обліку фактів зміни зобов'язань	Порівняльна відомість правильності обліку курсових різниць за договорами з розрахунками валютою	Визначення правильності облікового відображення зміни цін на товари

Примітка. Табл. 3.9. складена на основі даних бухгалтерського обліку

Правильна організація, вибір раціональних методик проведення контролю впливають на ефективність здійснення контролю взаєморозрахунків

підприємства із постачальниками й кредиторами. Це надає керівництву підприємства необхідну інформацію про стан кредиторської заборгованості та, відповідно, впливає на прийняті управлінські рішення.

Найскладнішим етапом роботи контролера є узагальнення зібраних під час контролю матеріалів. Він повинен із великої кількості фактів та випадків відібрати основні, реальні й документально обґрунтовані. Від правильного оформлення матеріалів контролю буде залежати своєчасне викорінення недоліків й порушень, виявлених у роботі досліджуваного підприємства.

Акт контролю – це не лише перелік допущених порушень та окремих незаконних операцій, він має забезпечити можливість формулювання висновків про роботу перевіреного підприємства, як загалом, так і окремих його частин. Він є також матеріалом для оцінювання якості роботи керівника, головного бухгалтера й інших працівників, котрі займають керівні посади.

Акт складають у необхідній кількості примірників, кожен з яких завіряють підписами контролера (бригади ревізорів), керівника та головного бухгалтера підприємства, де проводилась перевірка.

Не пізніше, ніж через 10 днів мають бути розглянуті безпосередньо у контрольованій організації результати контролю. У випадку, якщо є підстава для притягнення винуватих осіб до кримінальної відповідальності, матеріали контролю передають слідчим органам.

Не менш важливим питанням контрольної роботи є перевірка виконання прийнятих за його результатами рішень. Така перевірка здійснюється для узагальнення й поширення позитивного досвіду, усунення недоліків в роботі підприємств.

Таким чином, раціональна організація контролю стану розрахунків з кредиторами має сприяти зміцненню договірної й платіжної дисципліни, прискоренню оборотності капіталу і, отже, покращенню фінансового стану підприємств. Тому під час здійснення контролю на підприємстві особлива увагу повинна приділятися контролю своєчасності виконання зобов’язань, стану й структурі кредиторської заборгованості.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження обліково-контрольних аспектів розрахунків з кредиторами у системі управління діяльністю підприємства дало змогу зробити такі висновки. Здійснення господарської діяльності підприємства спричиняє різноманітні економічні взаємовідносини та виникнення дебіторської і кредиторської заборгованості. Ці види заборгованості характеризують фінансовий стан підприємства в звітному періоді та є складовими бухгалтерського балансу підприємства. Їхня величина прямо впливає на фінансову стійкість й платоспроможність підприємства.

Одним із показників стійкого фінансового становища підприємства в умовах конкуренції є позитивна кредиторська заборгованість й належно організована робота з управлінням нею. Управління кредиторською заборгованістю включає вибір найбільш вигідних форм та термінів розрахунків з контрагентами з метою збереження фінансової стійкості підприємства.

Кредиторська заборгованість дає змогу залучити грошові кошти в тимчасове користування, тому вона в певній мірі позитивно впливає на фінансовий стан підприємства. Разом з тим, це призводить до додаткових витрат, оскільки за кредитом потрібно сплачувати відсотки.

Порядок й форми розрахунків між постачальниками і кредиторами ТзОВ “Корадо Каннінг Інкорпорейтед” визначає у господарських договорах. Це найбільш розповсюджена та важлива основа виникнення зобов'язань, форма реалізації товарно-грошових стосунків у ринковій економіці.

Для удосконалення облікового відображення зобов’язань підприємства перед постачальниками доцільно детально класифікувати кредиторську заборгованість за термінами оплати: з терміном оплати до трьох місяців, від трьох до шести місяців й більше шести місяців.

В господарських відносинах з постачальниками досліджуване підприємство застосовує дві форми розрахунків: безготівкову і готівкову. Облік розрахунків з постачальниками та різними кредиторами у ТзОВ “Корадо Каннінг Інкорпорейтед” здійснюють відповідно до типових проведень, а

аналітичний облік ведуть у комп'ютерних формах облікових реєстрів. Аналітичний облік розрахунків з постачальниками й іншими кредиторами ведуть за кожним постачальником й кредитором згідно пред'явлених товарних і розрахункових документів.

Позитивним моментом є те, що облік розрахунків даного підприємства зі своїми контрагентами й усі інші бухгалтерські операції автоматизовані з використанням комп'ютерної програми 1С: Бухгалтерія 8.0.

Окремі невизначеності податкового законодавства та фінансова криза спричинили для суб'єкти підприємницької діяльності проблему несвоєчасності погашення заборгованостей. Через кризу неплатежів кредиторська заборгованість підприємств досягла значних сум. Тому, проведення контролю стану кредиторської заборгованості має велике значення, оскільки це стимулює підприємства до більш ретельної й регулярної перевірки власної заборгованості й розроблення ефективного заходів із стягнення заборгованості із неплатників.

Зміна величини обігового капіталу пов'язана зі зміною таких категорій як величина запасів та кредиторська заборгованість. Управління кожною із них потребує формування ефективної облікової політики. Дотримання базових принципів організації бухгалтерського обліку розрахунків з кредиторами дозволить удосконалити обліковий процес підприємства загалом, шляхом створення ефективного механізму документообігу, у якому документ проходить різні рівні внутрішнього контролю. Правильна організація облікової роботи дасть змогу оперативно контролювати кредиторську заборгованість, вчасно і приймати раціональні управлінські рішення, уникати складних й суперечливих ситуацій з контрагентами.

На основі проведеного дослідження, було зроблено висновок, що належна організація обліку кредиторської заборгованості на підприємстві потребує особливої уваги, оскільки сприяє упорядкуванню даних, прозорості й достовірності інформації щодо розрахункових операцій за борговими зобов'язаннями.

Для оптимізації витрат підприємству необхідно:

– сформувати бюджет кредиторської заборгованості;

– оцінити фінансовий стан й можливі ризики;

– встановити ступіть довіри відносин з кредиторами.

Основним завданням для досліджуваного підприємства є ефективне управління кредиторською заборгованістю з метою отримання позитивного результату від використання залучених коштів й недопущення надто великих зобов'язань, котрі можуть вплинути на ліквідність підприємства. Основою управління зобов'язаннями є вибір гнучкої системи розрахунків з контрагентами.

Важливою складовою управління кредиторською заборгованістю є її аналіз, через що керівництво підприємства повинно мати оперативну й об'єктивну інформацію про стан кредиторської заборгованості. Аналіз кредиторської заборгованості підприємства проводять з використанням його фінансової звітності, а також даних аналітичного обліку розрахунків із кредиторами.

Аналіз здійснюють в певній послідовності й починають з оцінювання обсягу і динаміки кредиторської заборгованості загалом та за її видами. Разом з тим, визначити кількісний вплив змін у складі кредиторської заборгованості на фінансовий стан підприємства досить складно. Зростання кредиторської заборгованості не потрібно однозначно оцінювати негативно оскільки збільшення боргів зі сторони підприємства перед кредиторами, оплата яких пов'язана зі зменшенням ресурсів й погіршенням фінансового стану підприємства. Тому кредиторську заборгованість можна розглядати як вигідну альтернативу короткотерміновому фінансуванню діяльності підприємства, оскільки непогашена короткотермінова кредиторська заборгованість є джерелом безвідсоткового боргового фінансування. Під час аналізу кредиторської заборгованості досліджують її складу і структури. При цьому найбільший інтерес складає оцінювання динаміки й структури кредиторської заборгованості у загальній сумі і у розрізі кредиторів.

Проведені розрахунки дали змогу констатувати, що загальна величина кредиторської заборгованості у ТзОВ "Корадо Каннінг Інкорпорейтед" на

кінець 2020 року збільшилась у зв'язку зі зростанням заборгованості постачальникам і за банківськими позиками.

Найбільшу частку у структурі кредиторської заборгованості підприємства складає кредиторська заборгованість за товари, роботи й послуги. Впродовж двох років її питома вага залишається майже незмінною хоча мають місце окремі тенденції до зростання.

Кредиторська заборгованість ТзОВ "Корадо Каннінг Інкорпорейтед" має прямий вплив на забезпечення фінансової стійкості підприємства. Це характеризують показники ліквідності, які за 2018-2020 рр. загалом є невисокі, але не зважаючи на їхні значення в підприємства є можливість погасити свої боргові зобов'язання за рахунок своїх оборотних активів.

Для забезпечення кращих показників ліквідності керівництву підприємства варто здійснювати постійний моніторинг своєї фінансово-господарської діяльності, дотримуватись оптимального співвідношення між власними засобами та його поточними й майбутніми зобов'язаннями. Також важливе значення має дослідження і характеристика статей балансу, оцінювання фінансових результатів, що дасть змогу спрогнозувати надходження грошових коштів.

За результатами порівняльного аналізу дебіторської й кредиторської заборгованості виявлено, що у цілому по підприємству має місце перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською із позитивною днамікою.

Контроль розрахункових операцій у ТзОВ "Корадо Каннінг Інкорпорейтед" починають з перевірки облікової політики щодо розрахунків з кредиторами.

Економічні відносини з вітчизняними та іноземними постачальниками, вимагають від керівництва досліджуваного підприємства ретельної й постійної перевірки стану взаєморозрахунків. Контроль підписання договорів постачання, ведення документації за взаєморозрахунками й дотриманням усіх умов надходження товару від іноземних постачальників здійснює відділ зовнішньоекономічних зв'язків, фінансовий менеджер й головний бухгалтер.

Безконтрольне збільшення кредиторської заборгованості є досить поширеним явищем в умовах кризи неплатежів. Контролю, у цьому випадку, досить важливий, тому що без нього сума кредиторської заборгованості може перевищити допустиму величину, що призведе до зниження обсягу готівки і до появи сумнівних боргів, котрі суттєво знизять загальний виторг і прибуток від реалізації продукції. Добре налагоджена система контролю за кредиторською заборгованістю є єдиним засобом відслідковування ситуації і попередження погіршення фінансового становища підприємства.

Ми вважаємо, що керівництву ТзОВ “Корадо Каннінг Інкорпорейтед” під час здійснення контролю кредиторської заборгованості необхідно приділяти увагу таким питанням:

- слідкувати за юридичним обґрунтуванням кожної суми кредиторської заборгованості перед контрагентами;

- з’ясовувати причини їх появи й прораховувати можливі наслідки.

- виясняти, чи проводилася інвентаризація розрахунків на підприємстві та чи не пропущені строки позовної давності за окремими її видами.

На нашу думку, для покращення розрахункової дисципліни і системи її обліку, зменшення кредиторської заборгованості, зміцнення фінансового стану ТзОВ “Корадо Каннінг Інкорпорейтед” доцільно провести окремі зміни, які б сприяли удосконаленню організації розрахунків з кредиторами на підприємстві, зокрема:

- ефективніше і якісніше здійснювати аналіз складу та структури кредиторської заборгованості у розрізі постачальників, а також за термінами утворення заборгованості й термінами їх можливого погашення, що дозволить своєчасно встановлювати прострочену заборгованість та вживати заходи щодо її стягнення;

- постійний моніторинг співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості, оскільки значне переважання дебіторської заборгованості загрожує фінансовій стійкості підприємства та зумовлює потребу залучення додаткових засобів, а переважання кредиторської заборгованості над дебіторською може спричинити неплатоспроможність підприємства;

- слідкувати за оборотністю кредиторської заборгованості;
- організувати на підприємстві детальний аналітичний облік кредиторської заборгованості з виявленням зон можливого ризику.

Проведеного дослідження дозволило стверджувати, що кредиторська заборгованість є важливою економічною категорією складного механізму підприємства. Саме тому визначенню й вивченню цієї категорії потрібно приділяти особливу увагу, оскільки від прийнятих рішень сьогодні будуть залежать стан й перспективи розвитку підприємства у перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акімова Н. С. Основні проблеми обліку та внутрішнього аудиту дебіторської і кредиторської заборгованостей / Н. С. Акімова, Н. В. Новицька // Науково-технічний збірник. Серія: Економічні науки. – 2007. – № 77. – С. 268–273.

2. Бачинський В. І. Бухгалтерський облік (загальна теорія) : навч. посіб. / В. І. Бачинський, П. О. Куцик, Л. Г. Медвідь, Т. В. Попітіч. – Львів : "Магнолія 2006", 2017. – 319 с.

3. Бехтер Л. А. Сутність та роль безготівкових розрахунків в господарській діяльності підприємства / Л. А. Бехтер // Економічний простір. – 2011. – № 54. – С. 151–155.

4. Бєлокоз О. Внутрішній аудит дебіторської та кредиторської заборгованостей торговельних підприємств / О. Бєлокоз // Економічний аналіз : зб. наук. праць. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр ТНЕУ "Економічна думка", 2011. – Вип. 9. – Ч 1. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/ portal/Soc_Gum/Ecan/2011_9_1/pdf/ byelokoz.PDF.

5. Білуха М. Т. Фінансовий контроль: теорія, ревізія, аудит: підручник / М. Т. Білуха, Т. В. Микитенко / – К.: Українська академія оригінальних ідей. – 2005. – 888 с.

6. Бачинський В. І. Внутрішньогосподарський оперативний облік і контроль у системі управління діяльністю виробничих підприємств : монографія / В. І. Бачинський, С. А. Кошкаров, П. О. Куцик. – Чернівці : Золоті литаври, 2012. – 264 с.

7. Болюх М. А., Бурчевський В. З., Горбаток М. І. Економічний аналіз: навч. посібник / М. А. Болюх, В. З. Бурчевський, М. І. Горбаток ; за ред. акад. НАНУ, проф. М. Г. Чумаченка. – К. : КНЕУ, 2001. – 540 с.

8. Бодаковський В. Ю. Проблеми залучення кредитних ресурсів вітчизняними підприємствами / В. Ю. Бодаковський // Фінанси України. - 2005. - N 1. - С.106-113.

9. Бойко Р. В. Контроль і ревізія: навч. посібник / Р. В. Бойко. – Львів: Видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2018. – 352 с.

10. Булат Г. В., Булка І. В. Вплив кредиторської заборгованості на фінансовий стан підприємств та проблеми її оптимізації / Г. В. Булат, І. В. Булка // Журнал «Молодий вчений». - № 7(10), липень, 2014.

11. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 7.050106 “Облік і аудит” / Ф. Ф. Бутинець, Л. Л. Горецька. – Житомир: ПП “Рута” , 2003. – 544 с.

12. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник для студентів спеціальності “Облік і аудит” вищих навчальних закладів / За ред. проф. Ф. Ф. Бутинця. – 7-ме вид., доп. і перероб. – Житомир: ПП “Рута”, 2006. – 832 с.

13. Власова І. О. Облік розрахунків з дебіторами та кредиторами / І. О. Власова: автореферат дис. на здобуття наукового ступеня к.е.н. – К., 2005.

14. Власюк Г. В. Проблеми класифікації та оцінки дебіторської заборгованості. шляхи її вирішення./ Г. В. Власюк // Журнал “Держава та регіони”. – 2011. – №6.

15. Власюк Г. В. Шляхи вдосконалення бухгалтерського обліку розрахунків з постачальниками / Г. В. Власюк // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2009. – № 5. – С. 40-44.

16. Волинець О. О. Характеристика системи аналітичного обліку зобов’язань та методика її удосконалення в умовах електронної обробки економічної інформації / О. О. Волинець // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2009. – №5, Т.2. – С. 151-153.

17. Воронко О С. Економічний аналіз: навч. посібник / О. С. Воронко, Н. П. Штепа. – Львів: “Новий світ-2000”, 2018. – 279 с.

18. Воронко Р. М. Аналітичне забезпечення управління формуванням фінансових результатів суб’єктів бізнесу / П. О. Куцик, Р. М. Воронко, К. І. Редченко, О. С. Воронко // Вісник Львівського торговельно-економічного

університету. – Львів : Вид-во Львівського торговельно-економічного університету, 2021. – Випуск 62. – 138 с. – С. 4-11.

19. Воронко Р. М. Контроль у системі споживчої кооперації України: сучасний стан та перспективи розвитку : монографія / Р. М. Воронко. – Львів : Видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2016. – 448 с.

20. Воронко Р. М. Метастратегії формування внутрішнього контролю в організації / Р. М. Воронко // Облік і фінанси, – 2015. – № 2 (68). – С. 101-108.

21. Воронко Р. М. Концептуальні підходи до визначення і класифікації принципів внутрішнього контролю/ Р. М. Воронко// Вісник Львівської комерційної академії. – Серія економічна, – Львів : Видавництво Львівської комерційної академії, 2015. Випуск 48. – 140 с. – С. 32-43.

22. Герасименко Т. О. Аналіз господарської діяльності : навч. посіб. / Т. О. Герасименко, О. М. Мазуренко. – Львів : Вид-во Львівської комерційної академії, 2014. – 318 с.

23. Гнатенко Є. П. Щодо аналізу стану дебіторської та кредиторської заборгованості на підприємстві / Є. П. Гнатенко. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua.

24. Голов С. Ф. Бухгалтерський облік та фінансова звітність за міжнародними стандартами: практичний посібник / С. Ф. Голов, В. М. Костюченко. – К.: Лібра, 2004. – 880 с.

25. Гончарук Р. П. Сутність та класифікація кредиторської заборгованості: колізії наукових підходів / Р. П. Гончарук // Вісник ЖДТУ: економічні науки. – 2012. – №1. – 48-51.

26. Городянська Л. Організація контролю дебіторської заборгованості на підприємстві / Л. Городянська // Науково-практичний журнал “Бухгалтерський облік і аудит”. – 2013. – №5.

27. Гудзь О. Є. Дебіторська та кредиторська заборгованість в системі управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств / О. Є. Гудзь // Облік і фінанси АПК. – 2007. – №1-2. – С. 65-70.

28. Гуцаленко Л. В., Шадурська Л. І. Організація контролю дебіторської і кредиторської заборгованості господарюючого суб'єкта // Збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет. – 2008. – Випуск 5 (20). – Ч. 1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/en_oif/2008_5_1/zbirnuk_O_FN_5_ 1_116.pdf .

29. Дячук О. В. Місце кредиторської заборгованості в системі управління підприємством / О. В. Дячук. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua.

30. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджено наказом МФУ від 30.11.1999 р. № 291. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99.

31. Калініна О. Ю. Особливості обліку та контролю розрахунків при здійсненні експортно-імпортних операцій на підприємстві / О. Ю. Калініна // Вісник ЖДТУ. Серія: Економічні науки. – 2012. – № 3 (53).

32. Кошкаров С. А. Внутрішньогосподарський оперативний облік і контроль у системі управління діяльністю виробничих підприємств : монографія / С. А. Кошкаров, В. І. Бачинський, П. О. Куцик. – Чернівці : Золоті литаври, 2012. – 264 с.

33. Кудрицька Ж. В. Формування автоматизованої моделі внутрішнього контролю та звітності за розрахунками з контрагентами / Ж. В. Кудрицька // Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка". [Електроний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua

34. Куцик П. О. Інтегрована система обліку і внутрішнього контролю в управлінні ринками : монографія / П. О. Куцик, Р. А. Марценюк, Ф. Ф. Макарук, М. Ю. Чік. – Львів : Видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2020. – 280 с.

35. Куцик П. О. Фінансовий облік ІІ : навчальний посібник / П. О. Куцик. – Львів : Видавництво ЛКА, 2015. – 132 с.

36. Литвин Б. М., Стельмах М. В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / Б. М. Литвин, М. В. Стельмах. – К.: «ХайТек Прес», 2008. – 336 с.

37. Лишиленко О. В. Бухгалтерський облік: підручник / О. В. Лишиленко. – [3-тє вид., перероб. і доп.]. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 670 с.

38. Мазаракі А. А. Економіка торговельного підприємства : підручник для студ. ВНЗ / А. А. Мазаракі, Н. М. Ушакова, Л. О. Лігоненко / за ред. проф. Н. М. Ушакової. – К.: Вид-во "Хрещатик". – 2009. – 800 с.

39. Марусяк Н. Л. Дебіторська та кредиторська заборгованість як основні фінансові регулятори кругообігу оборотного капіталу підприємства / Н. Л. Марусяк // Актуальні проблеми економіки. – 2010. - №7. – С. 90-95.

40. Марчак Н. В. Управління кредиторською заборгованістю як джерелом фінансування підприємств / Н. В. Марчак, О. О. Фокіна // Інноваційна економіка. – 2011. – №2. – С.237-239.

41. Міценко Н. Г. Кредиторська заборгованість торговельного підприємства: проблеми оцінки та управління / Н. Г. Міценко, А. І. Міщук // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.3.

42. Мних Є. В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / Є. В. Мних, Н. С. Барабаш. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. – 412 с.

43. Мороз Т. В. Особливості та умови проведення експертних досліджень з питань взаєморозрахунків підприємств і організацій / Т. В. Мороз // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. – 2011. – Вип. 11. – С. 617-621. [Електроний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua

44. Москалюк Г. О. Система внутрішнього контролю дебіторської та кредиторської заборгованості: напрямки вдосконалення і розвитку / Г. О. Москалюк // Ефективна економіка. – 2013. – № 4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua.

45. Мушинський В. В. Організаційні засади внутрішньогосподарського контролю операцій із забезпечення виконання зобов'язань підприємства / В. В. Мушинський // Вісник ЖДТУ. Серія: Економічні науки. – 2012. – № 1 (59).

46. Нікітюк А. В. Аналітична оцінка дебіторської та кредиторської заборгованості / А. В. Нікітюк, О. Ф. Томчук. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com

47. Новицька Н. В. Аудит як процедура контролю за станом платіжної системи суб'єктів господарської діяльності / Н. В. Новицька // Економічний часопис XXI. – С. 3-4. – 2012.

48. Олексенко М. В. Формування резерву сумнівних боргів: сучасний стан справ / М. В. Олексенко // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу «Бухгалтерський облік, аналіз і аудит». – 2012. – № 1 (17). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://old.bumib.edu.ua/

49. Омецінська І. Я. Зобов'язання перед постачальниками та підрядниками: сутність, умови визнання та облік / І. Я. Омецінська // Всеукраїнський науково-виробничий журнал "Інноваційна економіка". – 2012. – №11.

50. Осуський С. В. Експертне дослідження операцій з коштами в касі і на рахунках в банках / С. В. Осуський, Л. М. Леськів // Бухгалтерський облік, аналіз, контроль і оподаткування: стан, проблеми та перспективи розвитку: матеріали XVI Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених (2-3 червня 2021 р.). – Львів : Растр-7. 2021. – С. 125-128.

51. Осуський С. В. Підходи до організації внутрішнього аудиту на підприємстві / С. В. Осуський, А. А. Бідзінова // Сучасні напрями розвитку економіки, підприємництва, технологій та їх правового забезпечення: матеріали Наукової конференції студентів (2 червня 2021 р.). – Львів : вид-во Львівського торговельно-економічного університету, 2021. – С. 123-124.

52. Партин Г. О. Управлінський облік: навч. посіб. – 2-ге вид. випр. і доп. / Г. О. Партин, А. Г. Загородній. – К.: Знання, 2007. – 303 с.

53. Петренко Н. І. Документування операцій з пасивами підприємства / Н. І. Петренко. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журн.: http://www.economics.opu.ua/n3.html.

54. Пилипенко К. А. Управління дебіторською та кредиторською заборгованістю як шлях зміцнення розрахункової дисципліни / К. А. Пилипенко, А. М. Маслаєва. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.pdaa.edu.ua\.

55. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua.

56. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 “Зобов’язання”, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.01.2000 р. № 20: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua.

57. Потій В. Кредиторська заборгованість та її роль у формуванні капіталу підприємства / В. Потій, Г. Куліш // Ринок цінних паперів України. – 2010. – № 3-4. – С. 23-26.

58. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14.

59. Распопова Ю. О. Удосконалення обліку кредиторської заборгованості / Ю. О. Распопова, О. М. Комарова. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua.

60. Редченко К. І. Контроль і аудит на стратегічному рівні управління підприємством : монографія / К. І. Редченко. – Львів : Видавництво ЛКА, 2011. – 360 с.

61. Редченко К. І. Проблеми розвитку обліково-контрольних систем: інформаційний аспект / К. І. Редченко, Р. М. Воронко // WSPÓŁPRACA EUROPEJSKA NR 2(2) 2015 / EUROPEAN COOPERATION Vol. 2(2) 2015. – С. 13-24.

62. Сафарова А. Т. Основні завдання аудиту кредиторської заборгованості / А. Т. Сафарова // Перспективи розвитку економіки України: теорія, методологія, практика : матеріали XVII Міжнар. наук.-практ. конф. (29–30 трав. 2012 р.) / М-во освіти і науки України, Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, Волин. обл. держ. адмін. ; [відп. ред. Л. Г. Ліпич]. – Луцьк, 2012. – С. 306–308.

63. Свідерська В. В. Система внутрішнього контролю дебіторської заборгованості: проблеми та напрями удосконалення / В. В. Свідерська // Стан та перспективи розвитку бухгалтерського обліку, аналізу і контролю в умовах економічної інтеграції: X Всеукраїнська науково-практична конференція

студентів, аспірантів та молодих вчених, 24-25 квітня 2015 р. – Львів : Видавництво ЛКА, 2015. – 180 с. – С. 109-110.

64. Сурніна К. С. Удосконалення обліку дебіторської і кредиторської заборгованості промислових підприємств / К. С. Сурніна. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.br.com.ua/referats/ dysertacii_ta_ autoreferaty/90464-1.html.

65. Тарасенко Н. В. Економічний аналіз: навч. посіб. Н. В. Тарасенко. 3-тє видання, перероб. і доп . – Львів: "Новий світ – 2000", – 2004. – 258 с.

66. Тютюнник Ю. М. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Частина І. / Ю. М. Тютюнник; [2-ге вид., перероб. і доп.]. – Полтава : РВВ ПДАА, 2014. – 358 с.

67. Угляренко О. М. Дебіторська і кредиторська заборгованість та їх вплив на формування фінансових ресурсів підприємств / О. М. Угляренкою. [Електронний ресурс] – Режим доступу:http://archive.nbuv.gov.ua.

68. Хома І. Б. Фінансовий аналіз: навч. посібн. / І. Б. Хома, Н. І. Андрушко, К. М. Слюсарчик. – Львів: Вид-во НУ "Львівська політехніка", 2009. – 344 с.

69. Цал-Цалко Ю. С. Фінансовий аналіз: підручник / Ю. С. Цал- Цалко. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 566 с.

70. Цивільний Кодекс України. Закон від 16.01.2003 р. № 435-IV. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgibin/ laws/main.cgi?nreg=435-15.

71. Чубенко О. В. Аналіз кредиторської заборгованості / О. В. Чубенко // Економіка/Фінансові відносини. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/Economics.htm.

72. Швець В. Г. Теорія бухгалтерського обліку: підручник / В. Г. Швець. – 2-ге вид., перероб і доп. – К.: Знання, 2006. –525 с.

73. Шипунова О. В. Автоматизація управління підприємством: основні принципи, функції та підходи / О. В. Шипунова. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://archive.nbuv.gov.ua.

74. Югас Е. Ф. Економічна сутність договірних відносин підприємства та форми розрахунків з постачальниками і підрядниками / Е. Ф. Югас //

Економічний університет. – 2011. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua.

75. Яструбський М. Я. Дебіторська та кредиторська заборгованість: контроль та управління як запорука успішного розвитку / М. Я. Яструбський, О. О. Фарйон // Науковий вісник НЛТУ. – 2011. – Вип. 21.4. – С.276-282.

ДОДАТКИ